

ARUANNE

Lepingu objektiks on Töövõtja poolt Euroopa Sotsiaalfondist rahastatava Inimressursi arendamise rakenduskava prioriteetse suuna (5) „Suurem haldusvõimekus“ programmi „Parema õigusloome arendamine“ raames järgmiste intellektuaalse omandi õiguse kodifitseerimisega seotud tööde teostamine. Tööülesanded olid:

- 1) vastata küsimusele, kuidas perspektiivikas on õiguslikust, administratiivsest ja majanduslikust aspektist jätkata olemasoleva leiutiste õiguskaitse süsteemiga (patendid, kasulikud mudelid), arvestades seejuures Eesti turu ja innovatsioonikliima iseärasusi, Ühtse patendi võimalikkust ning Euroopa patendisüsteemi olemasolu;
- 2) leida võimalusi leiutiste õiguskaitse süsteemi tõhususe, ökonoomsuse ja protseduurilise sobivuse tõstmiseks;
- 3) vastata küsimusele, mis peaks olema kaasaegses Eesti õiguskorras Patendiameti staatus ja pädevus ning kuidas tõsta Patendiameti efektiivsust. Sealhulgas on oluline ka riigilõivudega seonduv.

Töö tulemused on toodud alljärgnevatel osades.

I osa.

EESTIS KEHTIV LEIUTISTE ÕIGUSKAITSE SÜSTEEM EHK EESTI PATENDISÜSTEEM

Sissejuhatus

Eestis kehtiv leiutiste õiguskaitse süsteem ehk lühendatult *Eesti patendisüsteem* koosneb käesoleval ajal kolmest alaosast:

- 1) siseriiklik patendisüsteem;
- 2) Euroopa patendisüsteem;
- 3) rahvusvaheline patendisüsteem.

Leiutised kuuluvad tööstusomandi valdkonda. Eesti ja rahvusvahelises õiguses leiutise legaalfidatsioon puudub põhjusel, et seda ei ole tööstusomandi kaitse Pariisi konventsioonis¹ ega üheski hilisemas selle valdkonna rahvusvahelises aluslepingus suudetud osapooltele vastuvõetavalt sõnastada. See aga ei tähenda, et leiutise mõiste sisu oleks lahtine ja seda võiks siseriiklikus õiguses või mõnes kahe või mitmepoolses rahvusvahelises kokkuleppes oma suva kohaselt määratleda.

Esmane tunnus mõiste *leiutis* sisu määratlev tunnus on see, et tegemist on tehnilise lahendusega. Täpsemalt on tegemist probleemi uue tehnilise lahendusega (*offers a new technical solution to a problem*²). Sellest tulenevalt ei ole leiutised ei arvutiprogrammid, disainilahendused, äri- ega muud majandustegevuse meetodid³. Paljude sisult lähedaste mitteametlike leiutise määratluse hulgas on

¹ RT II 1994, 4, 19

² http://www.wipo.int/about-ip/en/studies/publications/ip_definitions.htm

³ Vt lähemalt PatS §6 lg2

Raul Kartus

tuntud EL Komisjoni poolt väljapakutud järgmine sõnastus: õiguse objektiks on probleemi uus loominguiline tehniline lahendus⁴.

Legaaldefiniitsiooni asemel sätestatakse siseriiklikes õigusaktides ja rahvusvahelistes kokkulepetes leiutise kaitstavuse kriteeriumid. Nendeks on uudsus, leiutustase ja tööstuslik kasutatavus.

Leiutis vastab uudsuse kriteeriumile, kui kaitstav tehniline lahendus on ülemaailmselt uus⁵. Leiutise uudsuse kriteerium on absoluutne. See tähendab, et kas leiutis on uus või ei ole uus.

Leiutustaseme kriteeriumi täitmiseks peab loodud tehniline lahendus olema loominguilise töö tulemus. Kriteeriumi täitmiseks vajalik leiutustase sõltub õiguskaitse liigist (patent või kasulik mudel), tehnikavaldkonnast, kaitstavast objektist.

Tööstusliku kasutatavuse kriteeriumi on täidetud, kui leiutist saab toota või kasutada majanduses⁶. Majanduse alla kuulub lisaks tööstusele nii põllumajandus, teenindus kui ka kõik muud elualad, kus kasutatakse tehnilisi lahendusi.

Leiutised liigitatakse seadmeteks, aineteks ja meetoditeks.⁷

1. SISERIIKLIK PATENDISÜSTEEM

Eesti siseriiklik patendisüsteem sisaldab leiutiste õiguskaitset **patendiga** ja **kasuliku mudelina**.

Õiguskaitse aluseks siseriikliku patendisüsteemi korral on eriseadused, vastavalt patendiseadus (PatS) ja kasuliku mudeli seadus (KasMS).

1.1. Õiguslik alus

Siseriikliku patendisüsteemi esmane õiguslik alus on sätestatud tööstusomandi kaitse Pariisi konventsioonis, millega Eesti ühines 12. veebruaril 1924 ja taasühines 24. augustil 1994. Konventsiooni artikli 1 lõike 2 kohaselt on tööstusomandi kaitse Pariisi liitu kuuluvates riikides tööstusomandi kaitse objektideks patendid, kasulikud mudelid, tööstusdisainilahendused, kaubamärgid, teenindusmärgid, ärinimed, päritolu tähised ja kõlvatu konkurentsi kõrvaldamine. Patendikaitse ja teiste tööstusomandi liikide kaitse kohustus on Eestil WTO liikmesriigina sätestatud Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingu (TRIPS) artiklis 1.

Artikli 27 lõikes 1 sisaldub nõue, et patentida peab saama iga leiutist, nii tooteid kui ka meetodeid, kõigist tehnikavaldkondadest, tingimusel et see on uus ning omab leiutustaset ja on tööstuslikult kasutatav.

⁴ Communication from the Commission of 27 October 1992 'Intellectual property rights and standardisation' - [COM\(92\)445 final](#)

⁵ Vt PatS §8 lg2. Ülemaailmse uudsuse (absolute novelty) või kohaliku uudsuse (local novelty) nõude valik sõltub tehnika taseme kohta käiva info kättesaadavusest riigis. Ülemaailmse uudsuse nõue on omane enamuse arenenud riikide siseriiklikele patendisüsteemidele, mis võtavad arvesse info kättesaadavust globaalses ulatuses.

⁶ Vt PatS §8 lg5.

⁷ Vt PatS §6 lg1.

Siseriikliku patendisüsteemi olemasolu on samuti tingimuseks Eesti osalusel patendikoostöölepingus (PCT) alates 2000. aastast ja liikmelisusel Euroopa patendiorganisatsioonis alates 2002 aastast. Nimetatud kokkulepetes täismahus osalemine eeldab nii patendikaitse kui kasuliku mudeli õiguskaitses olemasolu.

1.2. Patendikaitse

1.2.1. Menetlus

Siseriiklikke patente antakse välja 1) siseriikliku patenditaotluse (fig 1) ja/või 2) rahvusvahelise taotluse (fig 2) alusel. Kaitstakse kõiki leiutisi kõikides tehnikavaldkondades.

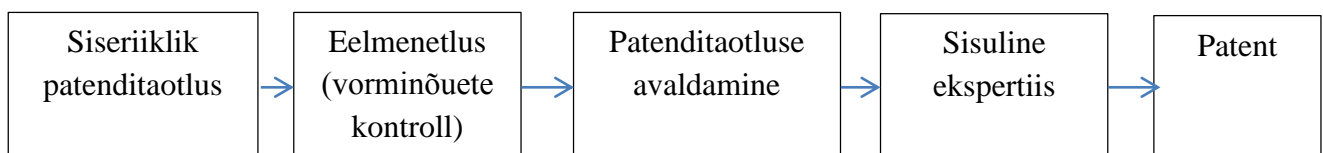

FIG 1

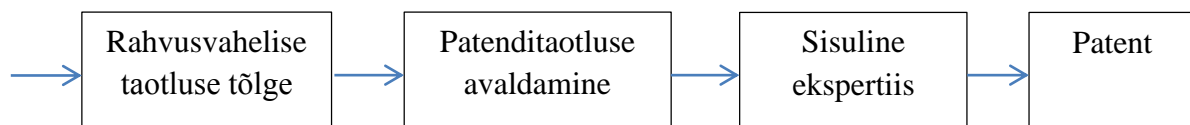

FIG 2

Siseriikliku patenditaotluse või rahvusvahelise taotluse tõlke saabumisel kontrollitakse nende vastavust vorminõuetele. Vorminõuetele vastavad siseriiklikud patenditaotlused avaldatakse pärast 18 kuu täitumist esitamise või prioriteedikuupäevast. Rahvusvahelised taotlused avaldatakse pärast nende vastavusse viimisel siseriiklike nõuetele. Patendi väljaandmisele eelneb mõlemal juhul leiutise patentsuse ekspertiisi, mille käigus kontrollitakse leiutise ülemaailmset uudsust, leiutustaset ja tööstuslikku kasutatavust. Siseriiklik patent kehtib 20 aastat siseriikliku patenditaotluse esitamise kuupäevast alates või rahvusvahelise taotluse korral, rahvusvahelise esitamise kuupäevast alates.

1.2.2. Siseriikliku patendi maksumus

Siseriikliku patendi maksumus siseriikliku patenditaotluse esitamisest kuni patendi väljaandmiseni on juriidilise isiku korral 318,55 eurot. Riigilõiv patenditaotluse esitamise eest füüsilise isiku korral on vähendatud 75% võrra. Seetõttu on patendi maksumus füüsilistele isikutele 150,78 eurot. Riigilõiv patendi jõushoidmiseks 10 aasta jooksul on 1073,67 eurot, maksimaalse 20 aastase kehtivusaja jooksul aga 4963,71 eurot.

Siseriikliku patendi taotlemisel rahvusvahelise taotlusega lisanduvad rahvusvahelise faasi tasud, samuti puudub lõivude vähendamine füüsilistele isikutele. Seetõttu kasutavad rahvusvahelist taotlust peaaegu eranditult ainult välisriikide patenditaotlejad (fig 4).

1.2.3. Siseriikliku patendikaitse kasutajad

Diagrammil fig 3 on kujutatud Patendiametile aastatel 1994-2011 esitatud siseriiklike patenditaotluste ja nende alusel väljaantud patentide arv. 2012. aastal esitatud siseriiklike patenditaotluste arv langes jätkuvalt. Esitati **25** siseriiklikku patenditaotlust, nende hulgas **1** rahvusvaheline patenditaotlus ja **4** siseriiklikku patenditaotlust välisriikide isikutelt.

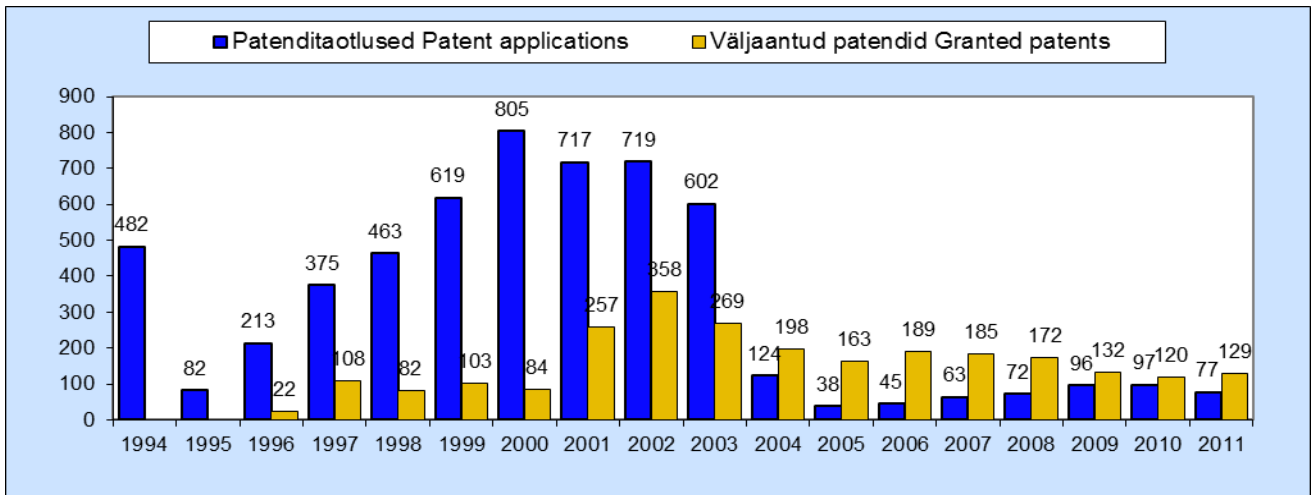

FIG 3

2011. aasta lõpus jõus olnud patendid (riikide TOPP 5)

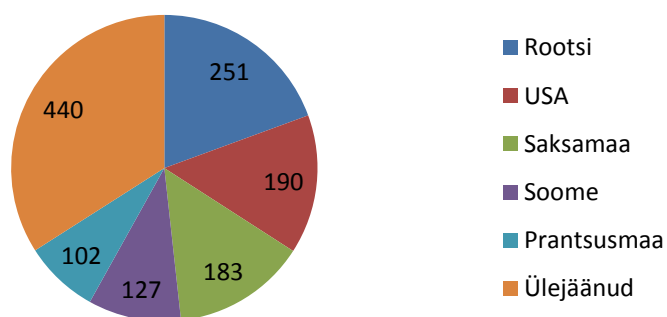

FIG 4

Fig 4 kujutatust nähtub, et valdav osa Eestis kehtivatest patentidest kuulub USA ja Euroopa tööstusriikide ettevõtetele, sealhulgas Rootsi ja Soome ettevõtetele.

1.3. Kasuliku mudeli õiguskaitse

1.3.1. Menetlus

Kasulikke mudeleid on võimalik kaitsta 1) siseriikliku registreerimistaotluse (fig 5) ja/või 2) rahvusvahelise taotluse (fig 6) alusel. Kaitstavate objektide ring on piiratud. Kasulike mudelitena ei saa kaitsta biotehnoloogilisi leiutisi⁸.

Kasuliku mudeli kaitstavuse kriteeriumid on nagu patendikaitse korral ülemaailmne uudsus ja tööstuslik kasutatavus. Nõutav leiutustase on kasuliku mudeli korral võrreldes patendikaitsega madalam. Kasuliku mudelina kaitstav leiutis omab leiutustaset, kui leiutise kasutamisel ilmneb mistahes kasulik tehniline omadus või muu kasulik omadus⁹. See aga ei välista patendikaitse nõuetele vastava leiutustasemega leiutise kaitsmist kasuliku mudelina. Leiutist, mille kohta selgub patenditaotluse menetluse käigus, et see ei vasta patendikaitseks vajalikule leiutustasemele, saab kaitsta kasuliku mudelina (fig 5). Selleks tuleb patenditaotlus enne selle menetluse lõppemist ümber vormistada kasuliku mudeli registreerimistaotluseks¹⁰, arvestades muidugi kasuliku mudelina kaitstavate objektide kohta kehtivaid piiranguid. Patenditaotlus loetakse seejärel tagasivõetuks.

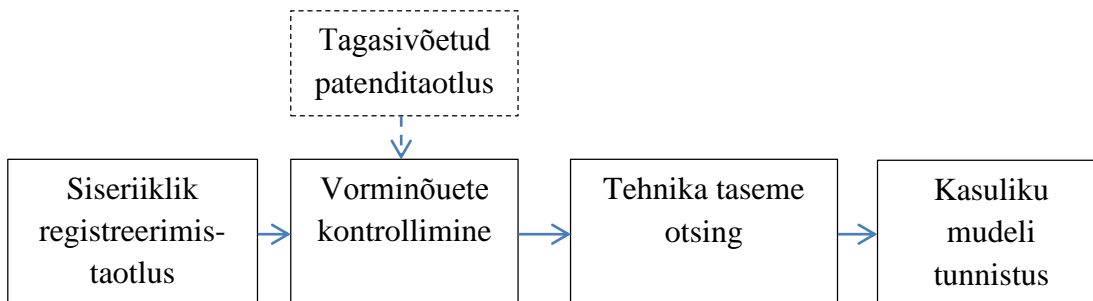

FIG 5

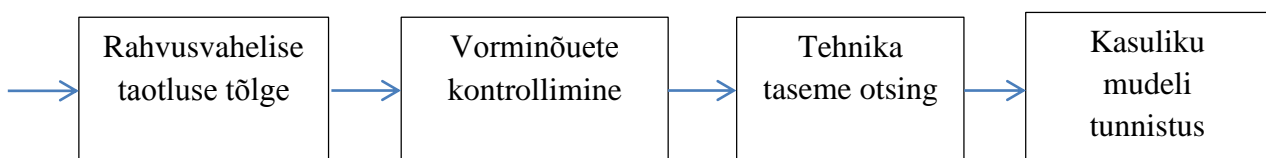

FIG 6

Siseriikliku registreerimistaotluse esitamisel kontrollitakse taotluse vastavust vorminõuetele. Kui taotlus vastab vorminõuetele viiakse läbi kasuliku mudeli tehnika taseme otsing. Otsing on informatiivse tähendusega. Taotleja võib otsingu tulemuste alusel taotlust korrigeerida, kuid tal ei lasu kohustust seda teha. Kasuliku mudeli tunnistuse väljaandmisel avalikustatakse ka tehnika taseme otsingu aruanne. Tehnika taseme otsingu tegemine ja aruande avalikustamine võimaldab tõsta kasuliku mudeli õiguskaitse õiguskindlust.

⁸ Vt KasMS § 6

⁹ Vt KasMS § 7 lg3

¹⁰ Vt KasMS § 19

Kasuliku mudeli õiguskaitset on võimalik taotleda ka rahvusvahelise taotlusega (fig 6) arvestades kasulikele mudelitele kehtestatud piiranguid võrreldes patenditaotlusega. Pärast rahvusvahelise taotluse tõlke esitamist tuleb rahvusvahelise taotluse leiutiskirjeldus ja nõudlus viia vastavusse kasuliku mudeli seaduses kehtestatud nõuetega.

1.3.2. Kasuliku mudeli maksumus

Kasuliku mudeli maksumus registreerimiseni on juriidilise isiku korral 102,25 eurot ja füüsilise isiku korral 25,56 eurot. Kasuliku mudeli jõushoidmine 10 (4+4+2) aastat maksab 447,37 eurot.

1.3.3. Kasuliku mudeli õiguskaitse kasutajad

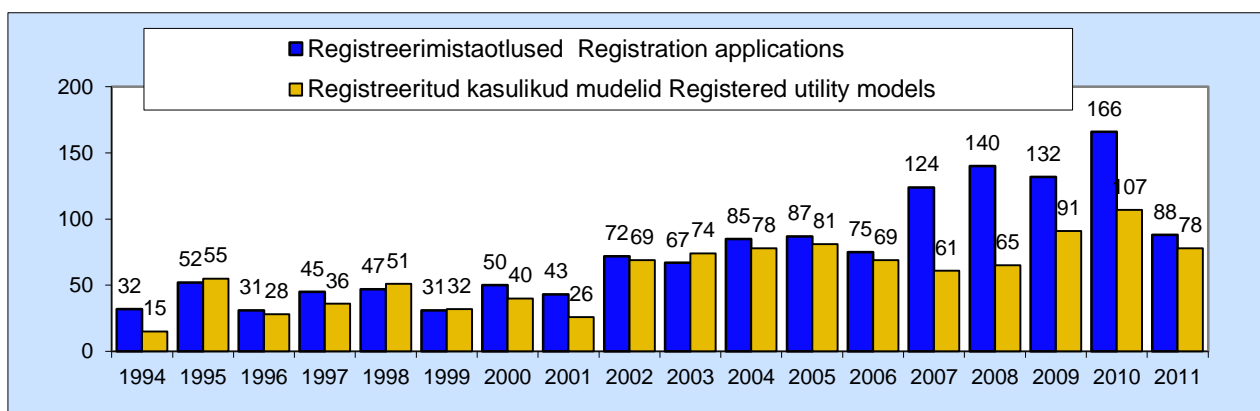

FIG 7

Diagrammil fig 7 on näidatud Patendiametile aastatel 1994-2011 esitatud kasuliku mudeli registreerimistaotluste ja nende alusel väljaantud kasuliku mudeli tunnistuste arv. Valdav enamus kasuliku mudeli õiguskaitse taotlejatest on Eesti isikud. 2011. Aastal oli Eesti taotlejate osakaal 93 protsenti. 2012. aastal esitati 74 registreerimistaotlust, nende hulgas 4 rahvusvahelist registreerimistaotlust ja 8 siseriiklikku registreerimistaotlust välisriikide isikutelt.

2. EUROOPA PATENDISÜSTEEM

2.1. Õiguslik alus

Eestis kehtiv Euroopa patendisüsteem põhineb 1973. aasta Euroopa patentide väljaandmise konventsioonil (Euroopa patendikonventsioon - EPC), mida muudeti viimati 2000. aastal (EPC 2000) ja millega Eesti ühines 2002 aastal. Euroopa patentide siseriiklikku menetlust reguleerib Euroopa patentide väljaandmise konventsiooni kohaldamise seadus.¹¹

¹¹ RT I 2002, 38, 233

2.2. Eestis kehtiva Euroopa patendi menetlus

Skeemil fig 8 on kujutatud Euroopa patendi väljaandmise üldskeem. Euroopa patenditaotlus esitatakse Euroopa Patendiametile (EPO) Euroopa patendiorganisatsiooni liikmesriigi patendiameti kaudu või otse. Euroopa patenti saab taotleda ka rahvusvahelise taotlusega. EPO teeb Euroopa patenditaotlusele vorminõuete täitmise kontrolli ja patentsuse ekspertiisi ning annab välja Euroopa patendi. Menetlus EPO-s võtab aega tavaliselt 3 kuni 5 aastat.

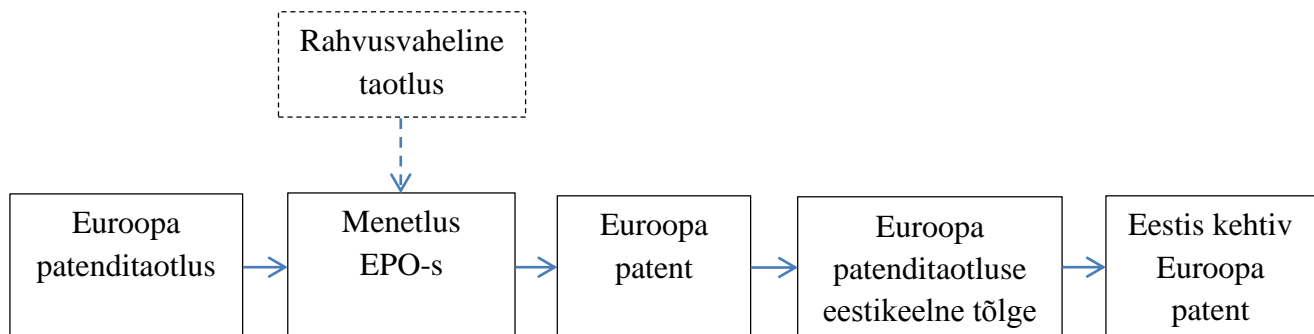

FIG 8

Patenditaotleja otsustab Euroopa patendi väljaandmise otsuse kohta teate saamisel, millistes organisatsiooni liikmesriikides ta soovib Euroopa patenti jõustada. Jõustamiseks esitab Euroopa patendi omanik vastava liikmesriigi patendiametile sellekohase avalduse ja üldjuhul Euroopa patendikirjelduse tõlke ning tasub jõustamiseks ettenähtud lõivu ja patendi jõushoidmise lõivu. Euroopa patendi jõustumisel on see võrdväärne siseriikliku patendiga.

2.3. Euroopa patendi maksumus

Euroopa patenditaotluse nominaalsed menetluskulud EPO-s ilma jõushoidmise lõivuta on 5350 eurot, kui soovitakse patendi jõustamist 7 või enamas arvus liikmesriikides¹². Kogumaksumuseks kõigis EL riikides arvestatakse 32 tuhat eurot. Eestis Euroopa patendi jõustamiseks makstav riigilõiv on 44,73 eurot. Euroopa patendi jõushoidmiseks tasub patendiomanik riigilõivusid iga kehtivusaasta eest samas suuruses nagu siseriikliku patendi korral. Vastavalt konventsioonis sätestatudle edastab Patendiamet 50 protsenti tasutud kehtivusaasta lõivudest EPO-le selle eelarve kulude katteks.

2.4. Eestis kehtiva Euroopa patendi kasutajad

Diagrammil fig 9 on kujutatud alates Eesti ühinemisest Euroopa patendiorganisatsiooniga kuni 2011. aasta lõpuni Eestis jõustatud Euroopa patendid¹³.

¹² Vt lisa: How much does a European patent cost? <http://www.epo.org/service-support/faq/own-file.html#faq-199>

¹³ Seisuga 1.12.2012 oli jõustamiseks esitatud taotluste arv 7260.

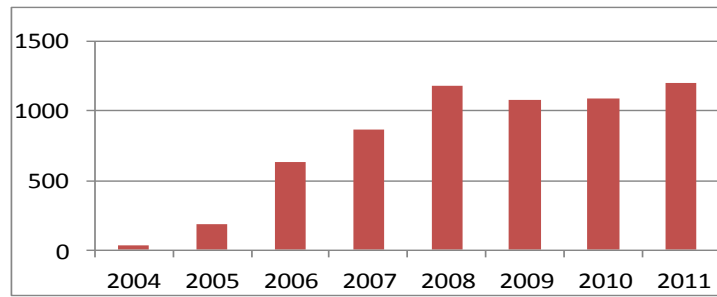

FIG 9

Absoluutne enamus Eestis jõustatud Euroopa patentidest kuuluvad välisriikide taotlejatele, valdavalt USA ja Euroopa tööstusriikide ettevõtete (fig 10).

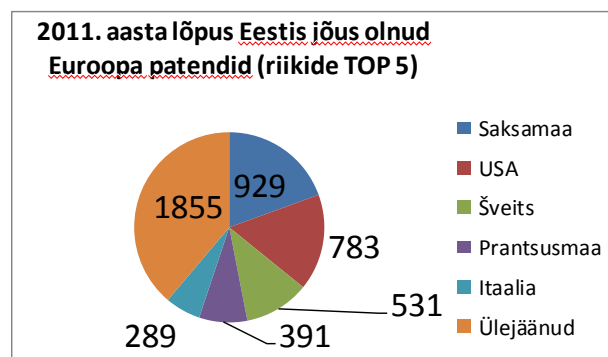

FIG 10

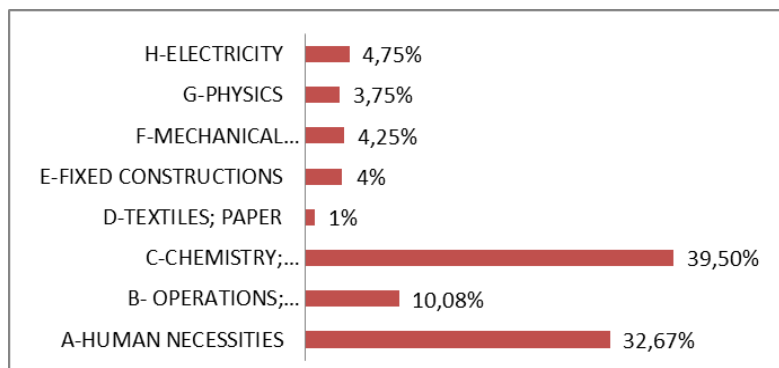

FIG 11

Diagrammil fig 11 on näidatud, milline on Eestis kehtivate Euroopa patentide osakaal tehnikavaldkondade järgi.

2.5. Euroopa patenditaotluste esitamine Eesti isikute poolt

Euroopa patenditaotluste üldarv on Euroopa patendikonventsiooni jõustumise järel aasta aastalt järjekindlalt kasvanud. Aastatel 2007 - 2011 esitati EPO-le vastavalt 222 572 ja 244 437 Euroopa

patendi taotlust. Tabelis 1 on toodud Eesti isikute poolt esitatud Euroopa patenditaotluste arv, mis on samuti tasapisi kasvanud ning oli 2011 aastal suurem, kui Maltal (29), Monacol (30), Leedul (32) ja Lätil (35) jäädes samal ajal mõnevõrra maha Horvaatiast (56), Islandist (54) ja Küprosest (55).

Tabel 1

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
EE	11	8	12	13	18	33	37	47	58	48

Allikas: EPO

Tabelis 2 on toodud Eesti isikutele välja antud Euroopa patentide arv. Nende näitajate puhul tuleb arvestada Euroopa patenditaotluste suhteliselt pikka menetlusaega EPO-s. Järgnevatel aastatel võib oodata Eesti isikutele väljaantavate patentide arvu suurenemist.

Tabel 2

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
EE	1	2	2	3	2	4	3	8	7	6

Allikas: EPO

3. RAHVUSVAHELINE PATENDISÜSTEEM

3.1. Õiguslik alus

Rahvusvaheline patendisüsteem põhineb 1970. aastal Washingtonis sõlmitud patendikoostöö lepingul, millega Eesti ühines 24. augustil 1994. Leping reguleerib detailselt rahvusvahelist faasi ja sätestab olulisemad nõuded siseriiklikule faasile, jättes siseriikliku faasi peamiselt siseriikliku seaduse reguleerimisalasse. Seega sisaldavad patendiseadus ja kasuliku mudeli seadus eraldi peatükkidena vajalikke rahvusvahelise taotluse (PCT taotlus) siseriikliku menetluse sätteid. Patendikoostöölepinguga on ühinenud 146 riiki.

3.2. Rahvusvahelise taotluse menetlus

Rahvusvaheline taotlus (fig 12) esitatakse WIPO Rahvusvahelisele Büroole Genfis osalisriigi patendiameti kaudu või otse posti teel või elektroonselt. Rahvusvaheline Büroo edastab rahvusvahelise taotluse ära kirja rahvusvahelisele otsingumetile, kelleks Eesti jaoks on EPO. 18 kuu möödudes prioriteedikuupäevast rahvusvaheline taotlus ja rahvusvahelise otsingu aruanne avaldatakse. Hiljemalt 30 või 31 kuud prioriteedikuupäevast peab taotleja edastama nende riikide (R1...Rn) patendiametitele või regionaalsetele patendiametitele, kus ta patenti või kasuliku mudeli õiguskaitset soovib, rahvusvahelise taotluse tõlke ettenähtud keelde. Sellest hetkest algab siseriiklik menetlus siseriikliku patendi või kasuliku mudeli saamiseks.

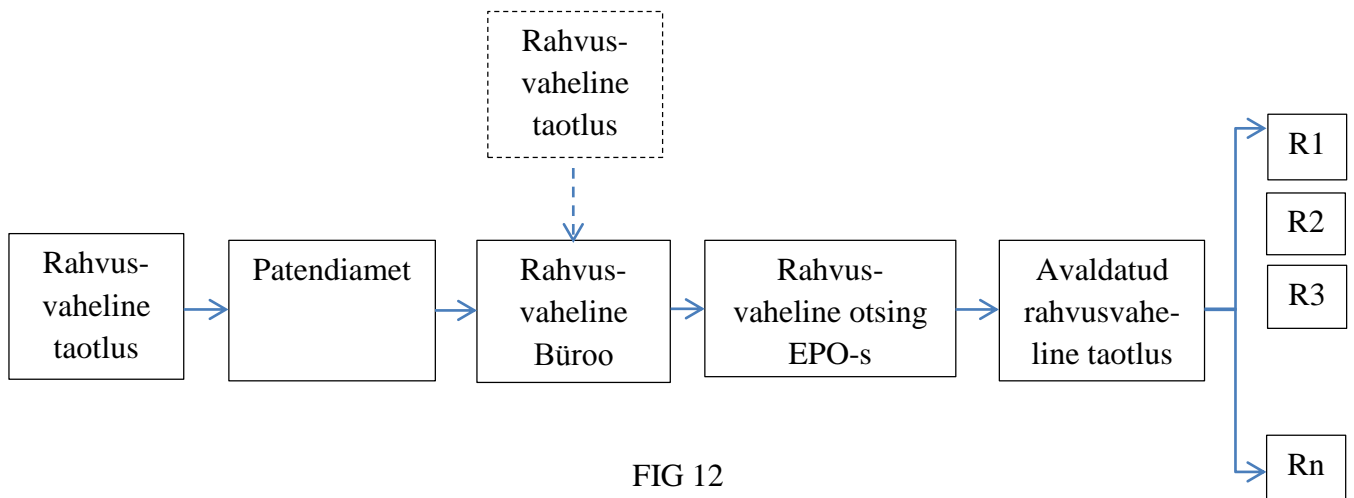

FIG 12

3.3. Rahvusvahelise taotluse maksumus

Rahvusvahelise taotluse rahvusvahelise faasi kulutused koosnevad järgmistest tasudest eurodes:

- üleandetasu – 115,04;
- rahvusvaheline esitamistasu – 1094;
- täiendav tasu iga lehe eest üle 30 lk – 12;
- otsingutasu – 1875.

Seega, nominaalne rahvusvahelise taotluse maksumus rahvusvahelises faasis taotluse mahuga kuni 30 lk on 3084,04 eurot. Edasised siseriiklikku faasi sisenemise ja õiguskaitsse saamise kulutused sõltuvad riikide valikust, kus õiguskaitsset soovitakse saada ja on reeglina lähedased siseriikliku patendikaitsse või kasuliku mudeli õiguskaitsse taotlemise kulutustele.

3.4. Rahvusvahelise patendisüsteemi kasutajad

Diagrammil fig 13 on näidatud aastatel 1997–2011 ja 2012 esimesel poolaastal Patendiameti kaudu esitatud rahvusvaheliste taotluste arv.

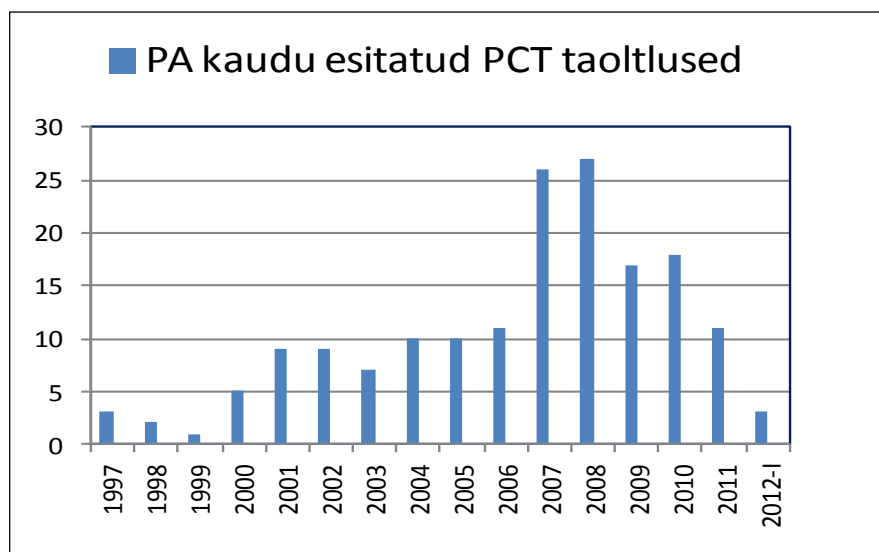

FIG 13

Aktiivsemad rahvusvaheliste taotluste esitajad viimastel aastatel WIPO andmetel 2011. aastal avaldatud PCT-taotluste arvu järgi on:

- Tartu Ülikool -7 taotlust;
- Tallinna Tehnikaülikool – 4 taotlust;
- Zerogroup Holding OÜ – 4 taotlust;
- AS Enko – 3 taotlust;
- Defendec Inc – 2 taotlust;
- OÜ Skeleton Technologies – 2.

Eeltoodud WIPO andmete juures tuleb arvestada, et need sisaldavad ka otse WIPO Rahvusvahelisele Büroole esitatud rahvusvahelisi taotlusi ja, et taotlused avaldatakse 18 kuud pärast nende esitamist või prioriteeti. Enne avaldamist tagasi võetud või tagasi lükatud taotluste olemasolu kohta andmeid ei avaldata.

Rahvusvahelised taotlused, mis esitatakse Eesti siseriiklikku menetlusse, pärinevad praktiliselt kõik välisriikide isikutelt ja sisalduvad siseriiklike patenditaotluste (fig 3) ja kasulike mudelite taotluste (fig 7) andmetes.

4. EESTIS KEHTIVA PATENDISÜSTEEMI ANALÜÜS

4.1. Kehtiva patendisüsteemi põhjendatus õiguslikust aspektist

Eesti kehtiva patendisüsteemi koosnemine eelkirjeldatud siseriiklikust, euroopa ja rahvusvahelisest patendisüsteemist tuleneb nii Eesti osalemisest rahvusvahelises mitmepoolsetes kokkulepetes, sealhulgas kuulumisest Euroopa Liitu, kui ka tulenevalt praktilistest vajadustest.

Eesti taasühines 24. augustil 1994 Riigikogu poolt 23. märtsil 1994 vastu võetud tööstusomandi kaitse Pariisi konventsiooni ratifitseerimise seaduse¹⁴ alusel 1883 aasta tööstusomandi kaitse Pariisi konventsiooniga 1967. aasta 14. juuli Stockholmi redaktsioonis ja taastas oma liikmelisuse Rahvusvahelises Tööstusomandi Kaitse Liidus.

Nimetatud konventsiooni kohaselt on liikmesriik kohustatud kehtestama nii leiutiste õiguskaitse, kui ka looma eriameti tööstusomandi õiguskaitse asjade ajamiseks ja üldsusele patentide, kasulike mudelite, tööstusnäidiste ja kaubamärkide kohta teabe edastamiseks. Seega kohustus Eesti kehtestama vähemalt leiutiste patendikaitse.

Samaaegselt Pariisi konventsiooniga ühines Eesti 24. augustil 1994 ka patendikoostöölepinguga (PCT). PCT-d kasutades on võimalik kaitsta leiutist nii patendiga kui kasuliku mudelina. Artiklis 44 on sätestatud, et taotleja võib oma valikul taotleda siseriiklikus faasis kas patendikaitset või kasuliku mudeli õiguskaitset või mõlemat (paralleelkaitse), kui siseriiklik seadus seda võimaldab. Kõigi kolme variandi olemasolu on õiguskaitse taotleja seisukohalt kõige paindlikum ja eriti vajalik väikeettevõtete (VKE) seisukohalt. Väikeettevõttel on sellise süsteemi korral võimalik oma äriolulistest vajadustest ja majanduslikest võimalustest valida, millist kaitseliiki valida ja vajadusel seda vahetada. Lisaks võimaldab PCT juhul, kui rahvusvaheline taotlus loetakse artikli 12(3) kohaselt tagasivõetuks, konverteerida see artikli 25 kohaselt siseriiklikuks patenditaotluseks või kasuliku mudeli taotluseks.

¹⁴ RT II 1994, 4, 19

Siseriikliku patendisüsteemi olemasolu eeldab ka Euroopa patendikonventsioon, milles nähakse ette võimalus Euroopa patenditaotluse siseriiklikuks patenditaotluseks (ja /või kasuliku mudeli taotluseks) konverteerimiseks.

Selleks, et Eesti taotlejatel saaks kasutada kõiki rahvusvaheliste kokkulepetega antavaid võimalusi, soovitati nii Eesti ühinemisel eespool nimetatud rahvusvaheliste organisatsioonidega, kui ka peeti vajalikuks Riigikogu poolt kehtestada Eestis leiutiste õiguskaitse nii patendiga kui kasuliku mudelina.

Eestis kehtib käesoleval ajal arenenud riikidele omane tugev patendikaitse, mis vastab Euroopa Liidu tööstusomandi õiguskaitse strateegiale¹⁵. Nimetatud strateegia kohaselt peab EL-s kehtiv patendikaitse vastama kõrgele ekspertiisistandardile, omama piisavat õiguskindlust, kusjuures kvaliteedi ja hinna suhe peab olema kasutajatele kättesaadav. Liikmesriikidele kelle, patendisüsteem ei näe käesoleval ajal ette patente ja kasulikele mudelite puhul leiutustaseme ekspertiisi, kutsutakse üles see sisse viima¹⁶.

Eestis kehtiva **leiutiste patendikaitse kriteeriumid ja kaitstavate objektide ring** on rahvusvaheliselt ühtlustatud ja kindlaks määratud PCT-s, Euroopa patendikonventsioonis ja TRIPS lepingus. Eestis siseriikliku patendikaitse andmisel kehtiv ekspertiisüsteem vastab EL *acquis*'le.

Kasuliku mudeli õiguskaitse kuulub siseriikliku seaduse reguleerimisalasse ja võib olla kujundatud vastavalt riigi vajadustele.

Nii paindlik leiutiste siseriiklik kaitstesüsteem, mis võimaldab kombineerida patendikaitset ja kasuliku mudeli õiguskaitset ja omada nende paralleelkaitset, on kasutusel vaid vähestes riikides, sealhulgas Saksamaal ja Jaapanis.

4.2. Ülevaade kehtiva patendisüsteemi kasutamisest

Eeltoodust (fig 3) nähtub, et siseriiklike patenditaotluste arv kasvas ühtlaselt ja kiiresti aastani 2000-2002. Eesti ühinemisel Euroopa patendikonventsiooniga 2002. aastal langes siseriiklike patenditaotluste arv praktiliselt minimaalsele tasemele. Aastatel, mil patenditaotluste arv saavutas oma maksimumi, oli välisriikide patenditaotlejate osakaal vahemikus 97,4 – 98,5 protsenti. Euroopa patendi kehtima hakkamisel Eestis langes see 2011. aastal 19 protsendini.

Seega, käesoleval ajal taotlevad siseriiklikku patenti valdavalt Eesti isikud. Väljaantud patentidest moodustas 2011 aastal Eesti isikute osakaal 41,5 protsenti, kuigi selle juures tuleb arvestada, et Eesti isikute osakaalu vähendasid varasemal ajal välisriikide patenditaotlejate poolt suuremal hulgal esitatud patenditaotluste põhjal välja antud patentid.

2012. aastal vähenes siseriiklike patenditaotluste arv 25 patenditaotlusega rekordiliselt madalale tasemele. Nendest 20 kuulus Eesti taotlejatele. Võrdluseks, 2011. aastal esitati 77 siseriiklikku patenditaotlust, millest 62 esitati Eesti taotlejate poolt. Tõenäoline on, et Eesti langeb selle tulemusega riikide tabelis tunduvalt.

¹⁵ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social Committee „An Industrial Property Rights Strategy for Europe“ COM(2008) 465/3

¹⁶ Vt COM(2008) 465/3 lk 7

Siseriiklike patentide taotlemine nii siseriiklike kui rahvusvaheliste taotlustega on suurel määral asendunud Euroopa patentide jõustamisega (fig 9). Viimastel aastatel jõustatakse aastas keskmiselt 1200 Euroopa patenti, millest enamus kuulub Euroopa tööstusriikide ja USA ettevõtetele. 2012. aastal jõustati Eestis 1283 Euroopa patenti, millest ühtegi ei kuulunud Eesti isikutele. Üldse kuulub käesoleval ajal Eestis kehtivatest patentidest 92 protsenti välisriikide isikutele.

Eestis eri tehnikavaldkondades kehtivate patentide osakaalu järgi (fig 11) on näha, et peamine huvi Eestis patentida on keemia valdkonna (39,57%) ja inimeste isiklike vajadusi rahuldavate leiutiste kasutamise (32,67%) tegelevatel ettevõtetel. Sealjuures suure osa nendest moodustavad ravimid.¹⁷ Muude valdkondade leiutiste osakaal on tagasihoidlik. Sellest võib järeldada, et patendikaitset kasutatakse välistaotlejate poolt pigem turu, kui investeringute kaitseks.

2011. aasta lõpus Eestis kehtinud Eesti isikutele välja antud 98 patendist kuulus rahvusvahelise patendiklassifikatsiooni (IPC) järgi samuti kõige enam leiutisi (41,84%) keemia ja metallurgia valdkonda (klass C). Olulise osa annavad selles Tartu Ülikooli ja Tallinna Tehnikaülikooli mikrobioloogia ja geenitehnoloogia valdkonna leiutised.¹⁸ Samas ei ole patendistatistika alusel täheldada, et Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegias 2007-2013 "Teadmispõhine Eesti"¹⁹ nimetatud strateegilistes võtmevaldkondades oleks märgata aktiivsemat patentimist. Kinnitust leiab ka *Technopolis Group Euroopa Komisjonile edastatud hinnang*, et liiga väike patentide arv ei võimalda väita Eesti ja teiste Balti riikide äri sektori rahvusvahelist orienteeritust ning tööstuses spetsialiseerumist mõnele kõrgtehnoloogia võtmevaldkonnale.²⁰

Erinevates tehnikavaldkondades on vajadus patentimise järele erinev. Kui mõnes valdkonnas on leiutiste salastamise kasutamine efektiivsem kaitseviis kui patentimine, siis mõnes teises valdkonnas, näiteks ravimitööstus, patenditakse globaalselt kõik uute ravimite valmistamiseks vähegi perspektiivsed toimeained. Teiseks valdkonnaks, milles on vaja patentida enamus loodud uusi tehnilisi lahendusi sõltumata sellest, kas need leiavad kohest praktilist kasutamist või mitte. Patentimise statistikat jälgides²¹ on kuuluvad esimese 25-30 enim rahvusvahelisi taotlusi esitanud firma hulka elektroonika ja kommunikatsiooni tehnoloogiaga tegelevad ettevõtted.²²

Erinevate taotlejagruppide järgi vaadeldes (fig 14) on selge, et majanduslikult arenenumates riikides on patentide taotlejateks ülekaalukalt äriühingud. Ülikoolid ja riiklikud uurimisasutused, samuti füüsilised isikud taotlevad patente oma nimele suhteliselt vähe.

Kasulike mudelite registreerimine (fig 7) on alates 1994. aastast aeglaselt kasvanud ja jäänud viimastel aastal pärast 2010. aasta kõrgtaset 80-90 taotluse tasemele. Absoluutne enamus kasulike mudelite registreerimistaotlustest ja registreeritud kasulikke mudelitest kuulub Eesti isikutele. 2011. aastal oli Eesti taotlejate osakaal 93 protsenti. 2012. aastal esitatud 74 taotluse juures langes see osakaal aga 83 protsendini.

¹⁷ Täpsemalt ravimite õiguskaitsest : Kukrus, A.; Kartus, R. (2011). Issues of the Legal Protection of Brand-Name Drugs in the European Union. *Baltic Journal of European Studies*, 1(2) lk 192 - 210

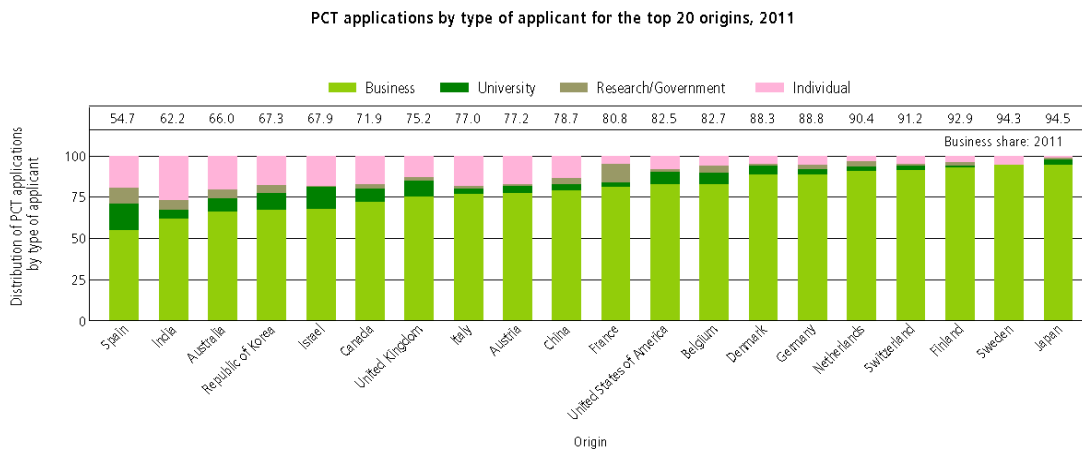
¹⁸ Täpsemalt ülikoolide leiutiste kohta vaata: Kartus, R.; Kukrus, A. (2012). Innovation, product development and patents at universities. 8th International Conference of DAAAM Baltic Industrial Engineering, Tallinn, Estonia, 19-21 aprill 2012. Tallinn: Tallinna Tehnikaülikooli Kirjastus, 2012, 477 - 482.

¹⁹ Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia 2007-2013 „Teadmispõhine Eesti” (TA&I strateegia), lk 3 www.hm.ee/index.php?popup=download&id=5771

²⁰ Innovation in the Baltic Sea region. Final Report to the European Commission, Directorate-General Regional Policy. Technopolis Group, 2011 http://www.interact-eu.net/downloads/4445/Study_Innovation_in_EUSBSR_07.2011.pdf

²¹ World Intellectual Property Indicators - 2012 Edition http://www.wipo.int/export/sites/www/ipstats/en/wipi/pdf/941_2012_section_a.pdf

²² Patentimise strateegiate kohta vaata lähemalt: Kukrus, A.; Kartus, R. (2008). Tööstusomand ja globaalmajandus. Tallinn: Külim

Note: Data refer to the international phase of the PCT system- Due to confidentiality requirements, counts are based on publication date- Source: WIPO Statistics Database, October 2012

FIG 14

Kõikidest 1994. aastast alates esitatud registreerimistaotlustest 63 protsenti esitati füüsiliste isikute poolt ja 37 protsenti juriidiliste isikute poolt. Sealjuures võib viimastel aastatel täheldada juriidiliste isikute, sh ülikoolide, kasvavat huvi kasuliku mudeli õiguskaitses.

Joonisel fig 15 on esitatud WIPO andmed kasulike mudelite registreerimise dünaamika 1985-2010 kohta maailmas. 2011. aastal kasvas kasulike mudelite registreerimistaotluste arv maailmas võrreldes eelnenud aastaga 35 protsenti ehk 670 tuhande taotluseni²³. Põhiline osa sellest langes Hiina arvele.

Kasuliku mudeli või sellele sarnaneva leiutiste õiguskaitses on käesoleval ajal võimalik rohkem kui 70 riigis. Valdava osa registreerimistaotlustest esitavad kõigis riikides oma riigi taotlejad. Kõige enam esitasid registreerimistaotlusi välisriikides USA ja Jaapani taotlejad. Euroopa patendi organisatsiooni riikidest ei ole kasuliku mudeli õiguskaitses vaid mõnes üksikus riigis, nende hulgas Lätis, Leedus, Norras, Rootsis, Islandil, samuti Ühendkuningriigis.

Kasulike mudelite õiguskaitses kasutamise suurenemise üks põhjusi maailmas on lisaks Aasia riikide majanduse tõusule ka selle õiguskaitses liigi kasutamise laienemine uute kiiresti muutuvate tehnoloogiate kaitseks, sh IT valdkonnas. Nendes valdkondades on oluline õiguskaitses kiire saamine. Tehnoloogia kiire uuenemise tõttu piisab lühemast õiguskaitses kestvusest võrreldes patendikaitsesega.

Eestis on viimasel ajal kasutatud kasuliku mudeli õiguskaitses mitmete infrastruktuuri puudutavate IT lahenduste kaitseks. Tootearendusega tegelevate *start-up* ja *spin-off* ettevõtete korral on vältimatult vajalik, et väljatöötatud innovaatilised tooted oleks kaitstud kas patentide või kasulike mudelitega. Esialgu ülejõu käivate patendilõivude tõttu on soovitatav esitada kasuliku mudeli taotlus.

²³ Vt täpsemalt http://www.wipo.int/pressroom/en/articles/2012/article_0025.html

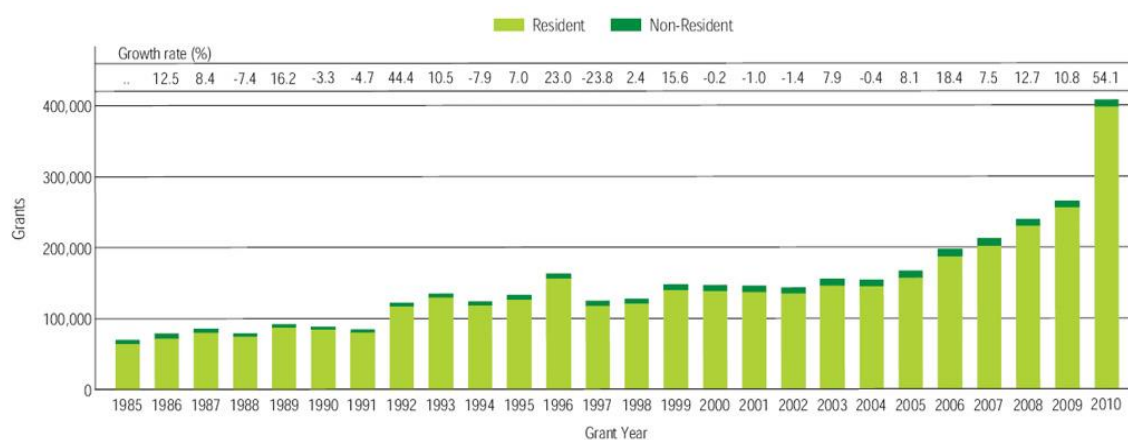

FIG 15

4.3. Eesti ja teiste riikide patendiseaduse menetlusliku osa võrdlus

Võrdluseks on valitud Läti, Soome, Saksa, Taani, Ühendkuningriigi, USA ja Jaapani patendiseadused ning Euroopa patendikonventsioon.

Valitud riikidest Läti on Eesti lähim naaber ja esindab riike, kus puudub patenditaotluste sisuline ekspertiis ja kasuliku mudeli õiguskaitse.

Soome ja Taani esindavad Põhjamaid, kellel on väga sarnased patendiseadused. Saksa patendiseadus on aluseks paljudele Mandri-Euroopa ja teiste maailma riikide patendisüsteemidele, seal hulgas ka Euroopa patendikonventsioonile. Ühendkuningriigi, USA ja Jaapani patendiseadus erinevad õigussüsteemist tulenevalt ülesehituselt saksa süsteemi patendiseadustest.

Võrreldi Eesti patendiseaduses ja teiste riikide seadustes sätestatud järgmiseid menetluse etappe (vt lisa toodud tabelit):

- 1) patenditaotluse esitamine;
- 2) eelmenetlus;
- 3) tehnika taseme otsing;
- 4) patenditaotluse avaldamine;
- 5) ekspertiis;
- 6) patendi väljaandmine;
- 7) patendiameti otsuse vaidlustamine;
- 8) patendi tühistamine.

Patenditaotluse esitamisel selgitati välja, millistes riikides kontrollitakse patenditaotluse menetluse võtmisel selle vastavust patendiõiguse (PLT) lepingu artiklis 5(1)(a) kehtestatud minimaalnõuetele. Sellist eraldi kontrolli ei ole sätestatud Saksa, USA ja Jaapani seadustes.

Eelmenetlus on sätestatud kõikides seadustes. Selle käigus kontrollitakse vorminõuete täitmist. Kõikides seadustes kontrollitakse ka prioriteedinõuet ja autori (leiutaja) nimetamist. Ainult Saksa seadus ja EPC võimaldavad autori nimetamist edasi lükata vastavalt 15 ja 16 kuu möödumiseni prioriteedist. Nimetatud tähtajad on seotud sellega, et autor peab olema patenditaotluse avaldamise ajaks nimetatud.

Tehnika taseme otsingu puhul esineb kolm võimalust: a) riigi patendiamet teeb seda ise; b) tellitakse mõnelt teise riigi või organisatsiooni patendiametilt (rahvusvahelist tüüpi otsing), või c) seda ei tehta. Viimasel juhul on tegemist nõrga patendisüsteemiga. Tänapäeval on see omane arengumaadele või mõnele WIPO klassifikatsiooni kohaselt nn üleminekuriigile, kuhu kuuluvad peale mõnede SRÜ ja Ida- ning Kesk-Euroopa riikide vormiliselt ka Baltimaad.²⁴

Tehnika taseme otsingut ei tee vaatluse all olevatest riikidest Läti. Samuti ei tee sellist otsingut Leedu. Nn „vanadest“ Euroopa patendiorganisatsiooni liikmesriikidest ei tee tehnika taseme otsingut ka sellised riigid nagu Prantsusmaa, Belgia, Holland, Luxembourg, Türgi ja Itaalia, Kreeka, Küpros ning Malta. Esimesed viis on EPO eellase IIB (International Patent Institute) asutajad riigid ning nende kohta kehtib EPC-s kokkulepe siseriiklikele patenditaotlustele tehnika taseme otsingu tegemiseks. Itaalia, Kreekal, Küprosel ja Maltal on EPO-ga sõlmitud rahvusvahelist tüüpi otsingu tegemiseks kahepoolsed kokkulepped.

Rahvusvahelist tüüpi otsingu kasutamise võimalikkus siseriiklike patentide jaoks peab olema sätestatud siseriiklikes seadustes. Vaatlusalustest riikidest on rahvusvahelist tüüpi otsingu tegemise võimalus sätestatud Soomel, Taanil ja USA-l. Siinkohal tuleb märkida, et nimetatud riikide patendiametid on rahvusvahelised otsinguametid PCT raames²⁵, kes teevad nagunii rahvusvahelist tüüpi otsinguid ning seetõttu on sellist tüüpi otsingu võimaluse pakkumine siseriiklike patenditaotluste korral mõistetav. Eesti patendiseaduses oli rahvusvahelist tüüpi otsingu kasutamise võimalus varem sätestatud, kuid see kustutati, kuna Patendiamet teeb patenditaotluste menetluse käigus EPO-ga samade andmebaaside ja tehniliste võimaluste olemasolu tõttu tehnika taseme otsinguid ise.

Lätil ja Leedul on käesoleval ajal nõrk patendisüsteem, mis ei vasta täielikult Euroopa Liidu IO strateegilistele eesmärkidele. Oma patendisüsteemi tugevdamiseks on mõlemate riikide patendiametid esitanud EPO-le taotluse lepingu sõlmimiseks rahvusvahelist tüüpi otsingute tegemiseks siseriiklikele patenditaotlustele soodustingimustel alates 2014. aastast.²⁶ Arvestades EPO koormust võidakse leping sõlmida piiratud arvule otsingutele. EPO poolt tehtavate rahvusvahelist tüüpi otsingute tasu on käesoleval ajal esmase taotluse korral 1145 eurot ja muudel juhtudel 1795 eurot.²⁷

Nagu eelpool öeldud, kehtib Eestis tugev patendisüsteem, mida iseloomustab nii patenditaotluste vorminõuete kontrollimine, kui ka leiutise vastavuse kontrollimine patentsuse kriteeriumitele. Eraldi lõivu tehnilise taseme otsingu tegemiseks patenditaotlejal maksta ei tule. EPO-lt tellitava rahvusvahelist tüüpi otsingu tasu oleks Eesti VKE-dele arvestatavalt kallis.

Seoses tehnika taseme otsinguga on võimalikuks reguleerimist vajavaks küsimuseks otsingu tegemise aeg ja otsingu aruande vorm ning selle iseseisev avaldamine.

Käesoleval ajal on otsinguaruande vorm kehtestatud patendikoostöö lepingu raames PCT taotlustele tehtavatele rahvusvahelistele otsingutele ja EPO poolt Euroopa patentide menetluses tehtavatele otsingutele. Otsing tehakse reeglina enne patenditaotluse avaldamist ja avaldatakse koos patenditaotlusega. Tulenevalt põhimõttest, et enne patenditaotluse avaldamist on see avalikkuse eest põhimõtteliselt salastatud, ei saa ka otsinguaruannet varem avalikustada.

Patenditaotluse avaldamine pärast 18 kuu möödumist patenditaotluse esitamise või prioriteedi kuupäevast on sätestatud enamike riikide seadustes, sh Eestis. Vaadeldavatest riikidest ei ole sellist kohustust vaid USA seaduses. Patenditaotluse mitteavaldamine liiga pika aja jooksul peale selle

²⁴ Vt http://www.wipo.int/dcea/en/cooperating_countries.html

²⁵ Taani patendiameti juures asub PCT otsinguameti staatuses olev Põhjamaade Patendiamet.

²⁶ EPO dokument CA/112/12

²⁷ Official Journal EPO 3/2012

esitamist suurendab kolmandate isikute jaoks ohtu saada tahtmatult patendiõiguste rikkujaks. See norm on käesoleval ajal üks patendiõiguse rahvusvahelise ühtlustamise läbirääkimiste teemadest.

Ekspertiisi juures on küsimuseks see, kas seda tehakse eraldi nõude esitamise järel või automaatselt menetluse järjekorra alusel. Ekspertiisinõude esitamine kuulub nn edasilükatud ekspertiisi süsteemi (*deferred examination*) juurde. Edasilükatud ekspertiis võib olla kehtestatud kas selleks, anda taotlejale võimalus edasi lükata otsuse tegemine patendi vajalikkuse üle või vähendada patendiameti töömahtu ärajäävate ekspertiiside arvel. Maksimaalne tähtaeg ekspertiisi edasilükkamiseks ei ole ületanud üheski riigis 7 aastat. Käesoleval ajal kehtib see arenenumatest riikidest vaid Saksamaal. Ekspertiisi edasilükkamine vähendab kolmandate isikute jaoks tunduvalt õiguskindlust ja takistab tänapäeval suurenenud patenditaotluste arvu juures teiste taotluste menetlemist. Seetõttu on Jaapanis ekspertiisinõude esitamise tähtaega varasemalt 7 aastalt toodud 3 aastale. Sama tähtaeg on veel Hiinas, Indias, Venemaal, Tsehhi Vabariigis ja Sloveenias. Austraalias kehtis aga 5-aastane tähtaeg, mis 15. aprillist 2013 kaotatakse. Ekspertiisi nõude esitamise asemel teatud tähtajaks võib ekspertiisi ka edasi lükata. Ühendkuningriigis on võimalik ekspertiisi edasi lükata lõivu eest kuni 2 aastaks, USA-s kuni 3 aastaks prioriteedikoopõevast. Edasilükatud ekspertiisiks ei saa nimetada aga seda, kui ekspertiisi nõude esitamiseks on kehtestatud näiteks 6-kuuline tähtaeg pärast otsinguaruande avaldamist²⁸.

Ekspertiisinõude esitamine nõuet ei kehtesta ka juhul, kui ekspertiisi alustamiseks on kehtestatud ettenähtud tähtpäevaks eraldi lõivu tasumine. Riigieelarvest rahastatavatel patendiametite puhul, nagu ka Eesti, sellist lõivude jagamist ei kasutata.

Patendi väljaandmisel võib samuti eristada nõude alusel väljaandmist ja ilma nõudeta väljaandmist, kuid ettenähtud tähtajaks lõivu tasumise tingimusel. Üldjuhul on nõude esitamise tähtaeg 2-3 kuud. Vaadeldavatest riikidest on ainult Saksamaal võimalik patendi väljaandmist 15 kuu võrra edasi lükata.

Eesti kasutab varianti, mille kohaselt patendi väljaandmiseks tuleb pärast Patendiameti sellekohast otsust tasuda 3 kuu jooksul ettenähtud riigilõiv. See variant on piisavalt selge ja tähtaja pikkuse poolest vastuvõetav ka välisriikide isikutele.

Patendiameti otsuste vaidlustamise ja patendi tühistamise menetlused on sisuliselt sarnased nii vaatlusalustes, kui ka teistes riikides.

Patendiametite otsuste vaidlustamine patenditaotleja poolt toimub kõige enam esimeses astmes apellatsioonikomisjonis, mis asub üldjuhul ametis endas ja vaid üksikutel juhtudel väljaspool ametit, nagu Eestis. Paljudes riikides tegelevad apellatsioonikomisjonid 9 kuu jooksul pärast patendi väljaandmist ka vaidlustusavaldustega nende tühistamiseks. Teisel juhul võib patendi tühistamine toimuda administratiivselt patendiameti patendidivisjonis endas moodustatud kaebusi lahendavas üksuses, nagu näiteks see on EPO-s.

Apellatsioonikomisjonide otsused on vaidlustatavad kohtus. Kohtud lahendavad ka patendi tühistamise asju pärast seda kui eelnimetatud 9-kuuline tähtaeg on möödunud.

Väljaspool patendiametit asuvat apellatsioonikomisjoni peetakse rohkem sõltumatuks, samas on nende liikmete tehniline kompetents ja patendiõiguse tundmine halvem, juhul kui tegemist ei ole endiste patendiameti töötajatega. Kompetentsi küsimus on aktuaalne ka patendiasjadega tegelevate kohtute puhul. Seetõttu toimub näiteks Saksa Patendikohtu kohtunike puhul nende rotatsioon patendiameti ja kohtu vahel.

²⁸ EPC reegel 70

Uus lähenemine IO alaste vaidlustele on vastu võetud Soomes. Nimelt, alates 01.09.2013 hakkab kõigi IO alaste kaebustega ja vaidlustega tegelema uus kohus (*Market Court*) asukohaga Helsingis.

4.4. Hinnang patendiseadusele

Eestis kehtiva patendiseaduse hindamisel tuleb arvestada, et selle materiaalõiguse osa on täielikult ühtlustatud rahvusvaheliste kokkulepetega ja olemasolevate Euroopa Liiduga õigusaktidega ning ei vaja muutmist.

Eesti siseriiklike seaduste muutmisel tuleb arvestada, milliste teemadega tegeldakse rahvusvahelise koostöö raames. Kuna WIPO-s patendiõiguse materiaalõiguses käesoleval ajal edasiminekut ei ole, siis tuleb tegelda Euroopa patendikonventsiooni riikide ja USA ning Jaapani (*Tegernsee Group*) koostöö raames tõstatatud teemadega. Nendeks on käesoleval ajal:

- 1) uudsussoodustus (*grace period*);
- 2) avalamine 18-kuu järel (*18-month publication*);
- 3) vastanduvate taotluste arvestamine (*treatment of conflicting applications*);
- 4) varemkasutusõigus (*prior user rights*).

Eelpooltoodu põhjal võib nentida, et Eesti patendiseaduse alusel toimuv siseriiklike patenditaotluste menetluse skeem vastab Mandri-Euroopa riikides, eelkõige Põhjamaades, kasutatavale skeemile. Selle põhimõtte edasine järgimine on vajalik koostöö tegemisel loodavat Ühtse patenti ja Euroopa patendikohut silmas pidades.

Üks võimalikke täpsustamist vajavaid küsimusi võib olla tehnika taseme otsingu sätete sisseviimine seadusesse.

Eraldi käsitlemist nõuab Eesti kohtusüsteemi täiustamine, eriti patendialaste kaebuste, vaidlustusavalduste ja rikkumiste lahendamiseks. Kaaluda võiks Soome tee järgimist, millisel juhul tuleks luua erikohus kõigi IO kaasustega tegelemiseks.

4.5. Hinnang kasuliku mudeli seadusele

Kasuliku mudeli seaduse viimased sisulised muudatused ja täiendatud jõustusid 1. jaanuaril 2012. Põhimõttelise uuendusena viidi seadusesse sisse kasuliku mudeli menetlemisel Patendiametis tehnika taseme otsingu tegemine. Tehnika taseme otsingu aruanne edastatakse taotlejale, kes võib selle alusel oma kasulikule mudelile parema kaitse tagamiseks enne kasuliku mudeli registreerimist teha registreerimistaotluses muudatusi.

Teiseks põhjuseks, milleks selline täiendus tehti, on fakt, et suur osa kasuliku mudeli taotlusi oli koostatud väga halval tasemel. Ainuüksi vorminõuete kontrollimine ei olnud piisav selleks, et saavutada nende rahuldavat kvaliteeti. Madalakvaliteediliste taotluste registreerimine võib luua kasuliku mudeli omanikele näilise mulje õiguskaitsest, mida tegelikult ei ole või on kerge tühistada.

Kolmas põhjus seaduse täiendamiseks oli vähendada kõlvatut konkurentsi, mida tekitati pahatahtlikult mittekaitstavate lahenduste registreerimisega, kasutades ära olukorda, et Patendiamet ei saanud ega tohtinud esitatud lahenduse leiutustaset määrata ega avaldada.

Tehtud täiendusega on tunduvalt tõstetud kasulike mudelite kaitse õiguskindlust.

Teiseks täienduseks on avaliku lihtlitsentsi sisseviimine (*licence of right*). Avaliku lihtlitsentsi võivad saada kõik, kes seda soovivad. Avalik lihtlitsents antakse peamiselt siis, kui leiutise omanik ei soovi

Raul Kartus

või ei saa ise oma leiutist kasutada. Avalik lihtlitsents on eriti sobiv ülikoolidele teadustöö käigus väljatöötatud tehniliste lahenduste kommertsialiseerimiseks, mis muidu ei leiaks laiemat kasutamist. Avalikku lihtlitsentsi võivad edukalt kasutada *start-up*'id, VKE-d ja ka füüsilised isikud.

Erinevus teiste riikide kasulike mudelite õiguskaitsest seisneb veel selles, et Eestis kaitstakse kasuliku mudelina ka meetodeid, välja arvatud keerulised biotehnoloogilised meetodid.

Seega on käesoleval ajal Eestis kehtiv kasulike mudelite õiguskaitse süsteem üks täiuslikumaid ja koos patendikaitsega ühildatavust arvestades paindlikumaid üldse.

5. ÜHTSE PATENDI ISELOOMUSTUS JA OODATAV MÕJU

5.1. Ühtse patendi olemus

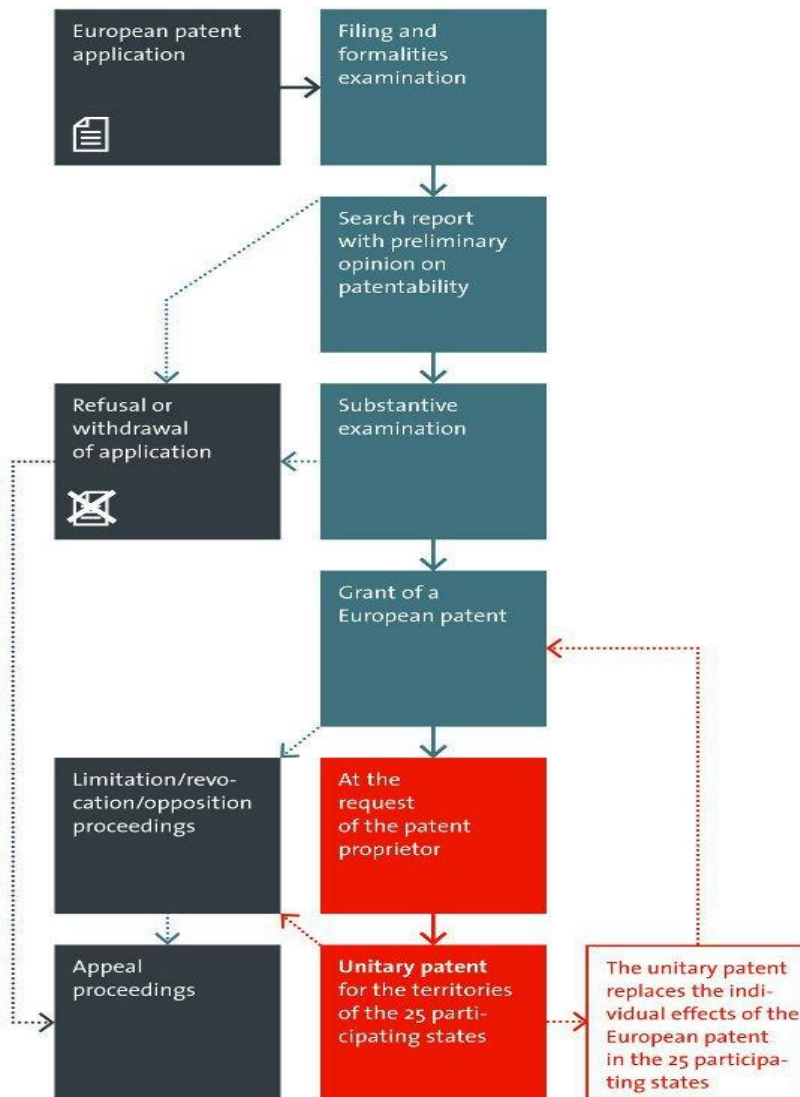

FIG 16

Ühtne patent (unitary patent) on tavaline Euroopa patent, mis selle väljaandmise järel jõustatakse 25-riigilises Euroopa Liidu liikmesriikide grupi kõigis riikides nende ühise patendina. Sellise ühise patendi loomise võimalus on sätestatud Euroopa patendikonventsiooni IX osas²⁹ (ehk alates artiklist 141) juba 1973. aastal konventsiooni loomisest alates.

Joonisel fig 16 on esitatud EPO poolt koostatud Ühtse patendi väljaandmise skeem. Ühtse patendi haldamiseks luuakse EPO juurde eraldi allüksused, sealhulgas ühtse patendi register. EPO haldusnõukogu juurde luuakse eraldi komitee.

²⁹ Euroopa patente väljaandmise konventsioon (Euroopa patendikonventsioon). IXosa. Erikokkulepped. RT II 2002, 10, 40

5.2. Ühtse patendi pakett

Ühtse patendi pakett, mis luuakse nn tõhustatud koostöö raames koosneb kolmest õigusaktist:

- ühtse patendi määrus (*Regulation on the European patent with unitary effect*);
- Ühendatud patendikohtu leping (*Agreement on a Unified Patent Court for litigation on infringements and revocation of European and unitary patents*);
- tõlke määrus (*Council Regulation on the translation arrangements for the European patent with unitary effect*).

Ühtse patendi määrus on Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, mis sisaldab endas ühtse patendi kui omandiõiguse eseme määratlemiseks ja toimimiseks vajalikke materiaaõiguse norme analoogselt siseriiklikele patendiseadustele. Euroopa patendikonventsioon teatavasti selliseid norme ei sisalda.

Ühendatud patendikohtu leping kujutab endast rahvusvahelist lepingut, millega luuakse uus iseseisev rahvusvaheline kohus (kohtusüsteem) ühtse patendiga seotud vaidluste, rikkumiste ja patendi tühistamise kaasustega tegelemiseks, analoogselt siseriiklike kohtutega.

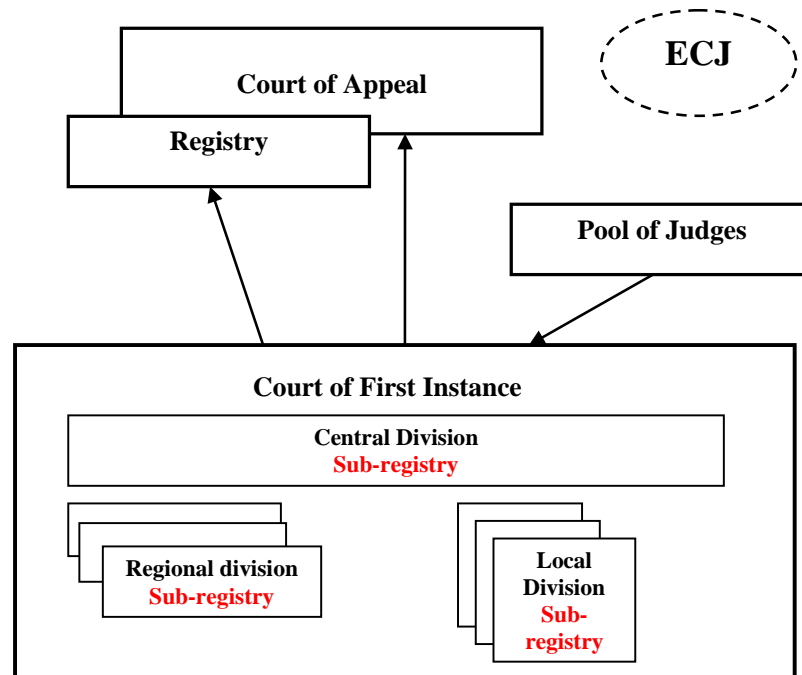

FIG 17

Ühendatud patendikohus ei ole pädev vastu võtma ega lahendada kaebusi EPO otsuste kohta. Euroopa Kohus on pädev niivõrd kui võrd see on vajalik ühtse patendi määruse ja teiste Ühenduse patendialaste õigusaktide³⁰ tõlgendamiseks. Seejuures Euroopa Kohtu otsused ei ole õiguslikult siduvad EPO-le Euroopa patenditaotluste menetlemisel ega EPO apellatsioonikodadele otsuste tegemisel.

Joonisel fig 17 on toodud Ühendatud patendikohtu skeem.

Poliitilise kokkuleppe kohaselt on Keskdiveisjon jaotatud kolmeks erinevates riikides paiknevateks osaks. Peakorteri asukoht on Pariisis, osakonnad asuvad Münchenis ja Londonis. Apellatsioonikohtu asukohaks saab olema Luxembourg.

³⁰ Näiteks täiendava kaitse tunnistustega (SPC) seonduv.

Tõlke määrus näeb ette kõrgekvaliteedilise masintõlke süsteemi väljatöötamise patendikirjelduste tõlkimiseks kõigisse liikmesriikide ametlikesse keeltesse. Masintõlkel on siiski ainult informatiivne tähendus. Kohtuasjade puhul kasutatakse, kas patendi väljaandmisel kasutatud menetluskeelt või kohtu või poolte nõudel tõlgitakse patent muusse keelde. Määrus näeb samuti ette, et taotlejatele, kelle ametlik keel ei ole EPO töökeel, kompenseeritakse Euroopa patenditaotluse tõlkimine ühte EPO töökeelde.

Ühtse patendi paketi jõustumine on kavandatud 1. jaanuariks 2014. Tegelikult võib see edasi lükkuda, kuna sõltub selles, millal vajalik arv riike ratifitseerib Ühendatud patendikohtu lepingu.

5.3. Ühtse patendi kehtestamise eesmärk

Ühtse patendi kehtestamise eesmärk on eelkõige patendikaitse maksumuse vähendamine kogu Euroopa Liidu ühtset turgu katva patendikaitse korral nii, et see oleks ka VKE-dele kättesaadav. Teine eesmärk on patendi taotlemise lihtsustamine, kuna Euroopa patenti pole tarvis jõustada eraldi kõigis riikides. Olulised eesmärgid on patendivaidluste lahendamise lihtsustamine ja odavnemine ning kohtuotsuste õiguskindluse tõus, mis saavutatakse sellega, et vaidlused toimuvad ühes ja samas kohtus.

5.4. Ühtse patendi ja kohtuvaidluse maksumus

Ühtse patendi maksumuse kohta on peamiselt Euroopa komisjoni poolt avaldatud andmete alusel, mis põhinevad varasema Ühenduse patendi kohta koostatud uuringutel,³¹ esitatud mitmesuguseid hinnanguid.

Euroopa komisjoni väitel maksab praegu 27 EL riigis jõustatud Euroopa patent 36 tuhat eurot, millest 23 tuhat eurot moodustavad tõlgete maksumus. Ühtse patendi maksumuseks pakutakse minimaalselt 4725 eurot ja maksimaalselt 6425 eurot. Tõlkekuludeks hinnatakse 680 kuni 2380 eurot.³²

Toodud maksumuse suhtes peab mainima, et need sisaldavad üksnes Euroopa patendi nominaalset maksumust (vt p 2.3) ega sisalda patendivolinike tasusid ega patendi jõushoidmise lõivusid.

Jõushoidmise lõivude suurust ei ole käesolevaks ajaks kindlaks määratud. Nimetatud lõivud ei tule kindlasti madalad. Jõushoidmise lõivude kindlaks määramisel tuleb eelkõige arvestada EPO eelarve vajadusi (ühtse patendi määruse art 15). Kooskõlas Euroopa patendikonventsiooni artikliga 39 ja vastavalt määruse artiklile 16 kuulub 50 protsenti kogutavatest jõushoidmise lõivudes jaotamisele osalisriikide vahel. See tähendab, et lõpliku lõivu suuruse määramiseks tuleb EPO vajadustest lähtuvat lõivuosa suurendada veel kahekordselt. Juhul, kui prognoosi alusel kehtestatud lõivude suurus ei kata EPO vajadusi, tuleb puudujääv osa osalisriikidel kontributsiooni näol kinni maksta.

Ühendatud kohtusüsteemi maksumuse ja lõivude kohta ei ole täpsemaid andmeid veel saadaval. Tõenäoliselt kohtukulud menetluse pooltele võrreldes tavalise Euroopa patendiga vähenevad, kuid jäävad siiski märkimisväärsele tasemele. 2007. aastal Euroopa komisjoni poolt teatistes Euroopa

³¹ Bruno van POTTELSBERGHE DE LA POTTERIE; Jérôme DANGUY (2010). Patent fees for a sustainable EU (Community) patent system

http://ec.europa.eu/internal_market/indprop/docs/patent/patent_fees_report_en.pdf

³² European patents costs to be radically reduced. EC Press release.

http://ec.europa.eu/unitedkingdom/press/press_releases/2011/pr1138_en.htm

Parlamendile ja Nõukogule Euroopa patendisüsteemi edendamine kohta³³ on ühes Euroopa liidu riigi kohtus vaidluse lahendamise hinnangulised kulud 97 000 kuni 415 000 eurot esimese astme kohtus ja 83 000 kuni 220 000 eurot teise astme kohtus. Sõltuvalt sellest, millise liikmesriigiga on tegemist, on tavalise patendivaidluse lahendamise maksumus ühtses patendikohtusüsteemis hinnanguliselt esimese astme kohtus 10–45% ja teise astme kohtus 11–43% madalam kui praeguste samaaegsete kohtuvaidluste puhul. Suurte patendivaidluste korral oleks kokkuhoid isegi suurem, sest neid lahendatakse tavaliselt Ühendkuningriigi kohtutes, kus kohtukulud on Euroopa suurimad.

Eeltoodud andmeid arvestades on Ühtse kohtu kohtukulud Eesti VKE, ülikoolide ja üksikisikute jaoks ilmselt liiga suured.³⁴ Positiivseks tuleb lugeda seda, et Ühendatud patendikohtu lepingu artiklis 44 on ettenähtud võimalus kohtukulude kompenseerimiseks.

5.5. Ühtse patendi mõju Eesti majandusele

Ühtse patendi mõjude hindamisel tuleb arvestada eelkõige, kellel on vaja patendikaitset kogu EL territooriumil.

Sellele küsimusele vastuse saamiseks tuleb vaadelda, kes on Euroopa patendi kõige suuremad kasutajad.

2011. aastal esitati EPO-le 242642 Euroopa patendi taotlust. Nendest 62 % oli pärit mitte-Euroopa maadest, sealhulgas USA-st 24%, Jaapanist 19 %, Hiinast 7% ja L-Koreast 5%. Võrdluseks, Saksamaalt esitati 14 % ja Prantsusmaalt 5% ning Ühendkuningriigist ja Šveitsist 3% kõigist patenditaotlustest.³⁵ Välja anti 62 115 Euroopa patenti. Nendest kuulus USA-le 22%, Jaapanile 19% ja L-Koreale 2,2%, Saksamaale 22%, Prantsusmaale 8%, Šveitsile 4% ja Ühendkuningriigile 3%.³⁶ Toodud andmed näitavad, et Euroopa patenditaotlustest üle poole ja patentidest ligi pool kuulub mitte-Euroopa riikide peamiselt suurfirmadele ja 30% Euroopa riikide suurfirmadele. Umbes sama näitab ka Eestis jõustatud Euroopa patentide statistika (fig 10), kusjuures juhtivad on siin Saksamaa ja USA. On ilmselge, et kõige enam on huvitatud ühtsest patendist ja hakkavad seda kasutama eelnimetatud riikide suurfirmad.

Arvestades, et juba aastaid on väljaantud Euroopa patentide arv aastas 60 tuhande ringis kasvades taotluste arvu kasvuga võrreldes mitte nii kiiresti, võib prognoosida, et senise 1,2-1,5 tuhande Euroopa patendi asemel jõustuvad Eestis iga aasta vähemalt 40 tuhat välisriikide suurfirmade patenti.

Kui üldiselt peetakse leiutiste kaitset positiivseks, siis Eestis, kus oma ettevõtetus on käesoleval ajal mikroettevõtete tasemel, muutub nende tegevusvabadus väga ahtaks.

Kindlasti ei kasuta suurfirmad enamikku oma Eestis kehtivat patentidest investeeringute, vaid turu kaitseks ja konkurentide tegevuse blokeerimiseks. Kui praegu võib loota, et mõnda Euroopa patenti

³³ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile ja nõukogule. Euroopa patendisüsteemi edendamine. KOM(2007) 165 lõplik <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0165:FIN:et:PDF>

³⁴ Vt ka Kukrus, Ants ; Kartus, Raul. Economic and legal aspects of the patent litigation in the European Union : developments and perspectives, Eesti majanduspoliitilised väitlused;19/1, lk. 88-116 kogumiku CDROMil.

http://www.mattimar.ee/publikatsioonid/majanduspoliitika/2011/17_Ants_Kukrus_Raul_Kartus.pdf

³⁵ Vt andmeid 50 riigi kohta <http://www.epo.org/news-issues/news/2012/20120117.html>

³⁶ EPO poolt väljaantud Euroopa patendid <http://www.epo.org/about-us/statistics/granted-patents.html>

jõustatakse Eestis ka kindla kavatsusega siia investeerida, siis 25 riigi territooriumil kehtiv patent annab investeerijale viimase hetkeni valikuvabaduse, kus lõpuks investeerida. Juhul, kui selleks kohaks ei valita Eestit, jääb ühine patent Eestis blokeerimise vahendiks.

Eespool toodud prognoositud ühtse patendi maksumust ja Ühise patendikohtu kohtukulusid arvestades tuleb mõelda, kas need on ikkagi meie mikroettevõtetele jõukohased. Ettevõtjatel tuleb samuti teadvustada, et ühe patendi võtmine ei ole reeglina piisav oma toote või tehnoloogia kaitseks. Nagu eespool mainitud, puudutab see eriti elektroonika ja kommunikatsiooni tehnoloogia valdkondi.

Suur jõus olevate patentide hulk tähendab ühtlasi ka seda, et uute toodete väljatöötamisel tuleb igal sammul kontrollida, kas ei kehti segavaid patente.

Järgmiseks probleemiks kujuneb see, et enam pole võimalik kasutada neid lahendusi või valmistada tooteid, mis olid mujal patenditud, kuid Eestis mitte.

Samuti, kui tulla mõttele täiustada mõnda teise isiku patenditud leiutist ja seda kasutama hakata, võib tekkida sagedamini vajadus osta esmalt täiustatavale leiutisele litsents.

Ühisel patendil võib negatiivne mõju olla ka selles, et väheneb veelgi Eestis jõustatavate Euroopa patentide ja välisriikide isikute siseriiklike patenditaotluste arv. Sellega või langeda kriitilisele tasemele Eesti patendivolinikele esitatavate tellimuste hulk kuni selleni, et osa neist kaotavad töö. Praktilise töö vähenemisega kaasneb kõigi selles valdkonnas tegelevate spetsialistide kompetentsi langus, kaasa arvatud ministriumites, Patendiametis ja teistes riigiasutustes.

5. JÄRELDUSED

Eeltoodu põhjal võib 1. küsimuse vastuseks teha järgmisi järeldusi.

Positiivsed järeldused:

1. Eesti praegu kehtiv patendisüsteem on välja arendatud vastavalt kõigi rahvusvaheliste kokkulepete ja Euroopa Liidu liikmesriigile esitatud nõuetele. Süsteemi muutmine primitiivsuse suunas oleks vastuolus rahvusvaheliste kokkulepete ja Euroopa Liidu innovatsioonistrateegiaga.
2. Eesti patendisüsteem vastab õiguskaitse andmise standardite osas ja selle õiguskindluse poolest tugeva patendisüsteemi nõuetele.
3. Tugev siseriiklik patendikaitse, osalus Euroopa ja rahvusvahelises patendisüsteemis ning õiguskindlamaks muudetud kasuliku mudeli õiguskaitse võimaldab rahuldada taotlejate kõikide gruppide vajadusi, alustades suurriikide suurettevõtetest ning lõpetades VKE-de ja füüsiliste isikutega. Viimaste puhul on eriti väärtuslik patendikaitse ja kasuliku mudeli õiguskaitse kombineerimise (paralleelkaitse) võimalus ning menetluse käigus üleminek ühelt kaitsevormilt teisele.
4. Menetluslõivude vastuvõetav tase ja tehnika taseme otsingu tegemine ilma eraldi lõivuta. Võrdluseks, EPO poolt tehtava rahvusvahelist tüüpi otsingu tasu on esmase taotluse korral 1145 eurot.
5. Taotluslõivu 75% vähendamine füüsilistele isikutele.

Negatiivsed järeldused:

1. Eesti isikute äärmiselt madal siseriiklike ja rahvusvaheliste õiguskaitsse taotluste arv ei võimalda hinnata ei tehnilise innovatsiooni tegelikku taset ega õiguskaitsse vajadusi. Samuti Eesti majanduse spetsialiseerumist mõnele kõrgtehnoloogia võtmevaldkonnale.
2. Taotluste menetluse ja Patendiameti poole konsultatsiooniks pöördumiste põhjal peab nentima äärmiselt madalat avalikkuse teadlikkust tööstusomandi õiguskaitsse eesmärkidest ja võimalustest Eestis ja välisriikides tervikuna. Sellega seoses taotluste koostamise madal tase.
3. Ühte patendi kehtima hakkamisel jäävad patendikaitsse lõivud ja kohtukulud vaatamata alanemisele ja võimalikule osalisele kompenseerimisele Eesti VKE-de ja mikroettevõtete jaoks ikkagi liiga kõrgeteks.
4. Ligikaudu 40 või rohkem uue ühise patendi kehtima hakkamine aastas blokeerib Eesti isikute ettevõtluse täielikult, kui ei tõsteta enda teadlikkust patendikaitsse valdkonnas ega suurendata vähemalt siseriiklikku patentimist tunduvalt.
5. Vähesse õiguste jõustamise praktika tõttu leiutiste valdkonnas ei ole Eestile kohast õiguste jõustamise süsteemi, eelkõige kohtusüsteemi, välja arendatud. Puuduvad tehnilist kvalifikatsiooni omavad kohtunikud nagu see on Lääne- ja Põhja-Euroopa tööstuslikult arenenud riikides.
6. Patendivolinike oskuste ebaühtlane tase. Osa patendivolinikke ei oma ülikooli tasemel tehnilist kõrgharidust.

II osa.

ETTEPANEKUD LEIUTISTE ÕIGUSKAITSE SÜSTEEMI TÄIUSTAMISEKS

Esmane eeldus leiutiste õiguskaitsse süsteemi täiustamiseks on üldsuse teadlikkuse tõstmine tööstusomandi õiguskaitssest. Käesoleval ajal toimub erinevates ülikoolides ja kõrgkoolides piiratud mahus loenguid ja seminare tööstusomandi õiguskaitsse teemadel, kuid arvestataval tasemel erialalist õpet pole Eestis võimalik saada. Mis puudutab leiutisi, siis nende õiguskaitssega tegelemiseks ei piisa õiguslastest teadmistest, vaid pigem on seda vaja õpetada tehnilise ja majanduslase kõrgharidusega inimestele. Seega, patendindust on rohkem ja suuremas mahus vaja õpetada pigem tehnikakõrgkoolides kui humanitaarõppeasutustes.

Eesti sisult küllalt täiuslikud patendi- ja kasuliku mudeli seadus ei vaja olulist muutis ega täiendamist.

Täiendamist vajavad lisaks varemmainitud muudatustele kohtusüsteemis tööstusomandi apellatsioonikomisjoni liikmete kvalifikatsioon ja staatus.

7. Tehnika taseme otsing patendiseaduses

Probleem, mida on täheldatud mitte ainult Eestis meie vaikese taotluste arvu juures, vaid viimastel aastatel ka teistes riikides ja EPO-s, on taotlejate vähenenud aktiivsus taotluste menetlusest osavõtuks. Pärast otsinguaruande saamist, mille eesmärgiks on anda võimalus taotlejal oma patenditaotlust korrigeerida nii, et leiutis osutuks kaitsevõimeliseks, jäädakse äraootavale seisukohale ning ei tehta omalt poolt midagi. Taotlejate aktiivsuse tõstmiseks täiendas näiteks EPO oma menetluskorda selliselt,

et kohustas taotlejaid neile saadetud otsinguaruandeid kommenteerima.³⁷ Sellega kiirendati ühtlasi menetlust ja tehti see efektiivsemaks, kuna patenditaotleja peab otsustama, mida ta kavatseb teha.

Patendiamet teeb juba alates patendiseaduse jõustumisest 1994. aastal esmastele patenditaotlustele tehnika taseme otsinguid ja edastab patenditaotlejale WIPO-ga ja EPO-ga identses vormis otsinguaruandeid, kuigi seadus seda ei kohusta.

Ettepanek on otsinguaruande väljasaatmine ja patenditaotleja poolne kohustus seda kommenteerida sätestada seaduses.

Patendiamet peab tehnika taseme otsingu tegema pärast patenditaotluse ekspertiisi võtmist nii kiiresti kui võimalik ja otsinguaruande välja saatma. Patenditaotleja peab oma vastuse ja vajadusel korrigeeritud leiutiskirjelduse ning nõudluse saatma selle arvestusega, et see jõuaks patenditaotluse avaldamiseks ettenähtud ajaks Patendiametisse.

Otsinguaruande väljasaatmise aeg on näiteks Põhjamaades üks patendiameti töö efektiivsuse näitajaks.

Alljärgnevas patendiseaduse muudatusettepanekus on muudetud ja täiendatud osa lihtsuse mõttes alla kriipsutatud. Redaktsioon on ühtlustatud kattavas osas kasuliku mudeli seaduses sätestatud tehnika taseme otsinguga.

§ 23. Patenditaotluse ekspertiis

(1) Patendiamet määrab käesoleva seaduse § 8 3. ja 3. lõikes sätestatu järgi esmastele patenditaotlustele kindlaks leiutisele eelnenud tehnika taseme. Tehnika taseme kindlaksmääramisel võetakse aluseks taotleja esitatud patendinõudlus.

(2) Patendiamet koostab tehnika taseme otsingu aruande (edaspidi *otsinguaruanne*) ja edastab selle taotlejale.

(3) Otsinguaruandes esitatakse andmed leiutisega identsete ja lähedaste tehniliste lahenduste kohta ning näidatakse ära otsingu tegemise kuupäev.

(4) Otsinguaruande sisu- ja vorminõuded ning vormistamise korra kehtestab justiitsminister.

(5)

(6) Patendiamet võib nõuda patenditaotlejalt otsinguaruande kommenteerimist, suulist või kirjalikku selgitust ning patendinõudluse, leiutiskirjelduse, joonise ja leiutise olemuse lühikokkuvõtte parandamist või täiendamist või patenditaotleja esitatud võõrkeelsete dokumentide tõlkeid. Patendiamet määrab tähtpäeva otsinguaruande kommenteerimiseks, selgituste andmiseks või paranduste, täienduste ja tõlgete esitamiseks või vastuväite esitamiseks vastavalt käesoleva seaduse §-le 29¹.

(7)

(8)

(9) Patendiamet teeb patenditaotluse tagasilükkamise otsuse ja teatab sellest patenditaotlejale kirjalikult järgmistel juhtudel:

1) leiutise objekt ei ole käesoleva seaduse §-des 6 ja 7 sätestatu kohaselt patendiga kaitstav;

2) leiutise olemus patendinõudluse sõnastuses ei vasta tehnika tasemega võrdlemisel käesoleva seaduse §-s 8 sätestatud patentsuse kriteeriumidele;

3) patenditaotleja ei ole käesoleva seaduse § 9 3. lõike kohaselt määratud tähtpäevaks eraldanud patenditaotlusest ühtsust rikkuvat leiutist;

4) patenditaotluse dokumentide sisu või vorm ei ole kooskõlas käesoleva seaduse § 19 4. lõike alusel kehtestud sisu- ja vorminõuetega;

³⁷ Decision of the Administrative Council CA/D 3/09 of 25.03.2009 (OJ EPO 2009, 299), entered into force on 01.04.2010.

5) patenditaotleja jätab käesoleva paragrahvi 2. lõike alusel nõutud otsinguaruande kommenteerimata parandused ja täiendused tegemata või selgitused andmata või tõlked esitamata või 3. lõike alusel nõutud otsuste koopiad esitamata;

6) patenditaotleja ei ole käesoleva seaduse §-s 29¹ nimetatud juhul esitanud Patendiameti poolt määratud tähtaja jooksul vastuväidet;

7) patenditaotleja ei ole taotlenud suulist menetlust või

8) Patendiamet ei ole nõustunud vastuväitega.

....

§ 24. Patenditaotluse avaldamine

(1) Patenditaotluse avaldamine käesoleva seaduse tähenduses on § 19 1. lõike punktides 2–5 nimetatud patenditaotluse dokumentide avaldamine.

(2) Patendiamet avaldab patenditaotluse ja avalikustab otsinguaruande pärast 18 kuu möödumist patenditaotluse esitamise kuupäevast või prioriteedinõude korral prioriteedikuupäevast.

.....

8. Haridusnõue patendivolinikule

Patendivolike seaduses on selle vastuvõtmisest saadik patendivoliniku hariduse nõudeks sätestatud kõrgharidus. Sel ajal mõisteti kõrghariduse all üksnes lõpetatud ülikooliharidust. Käesoleval ajal kehtib teatavasti kolmetasemeline ülikooliharidus. Kõrghariduseks loetakse ka rakenduskõrgharidus. Lähtudes ülikooliseaduses (§27) ja rakenduskõrgkooli seaduses (§15) toodud määratlustest ei ole bakalaureuse aste ega rakenduskõrgharidus piisav patendivoliniku kutseks. Vajalik on vähemalt magistri kraad. Samuti on kehtivas seaduses sätestamata, millisel erialal kõrgharidus peab olema. Kuna leiutiste puhul on tegemist tehniliste lahendustega, siis kõrgharidus peab olema kas tehniline või loodusteadustes³⁸. Erandjuhul võib arvesse võtta rakenduskõrgharidusel põhinevat pikaajalist inseneripraktikat.

Kirjeldatud kvalifikatsiooninõuded on aluseks ka Euroopa patendivolinikele.³⁹ Osa eesti vanemuse alusel Euroopa patendivoliniku staatuse saanud tehnilist haridust mitteomavad patendivolinikud ei oma ilmselgelt praktilises töös vajalikke tehnilisi teadmisi.

Alljärgnevalt on esitatud muudatusettepanek patendivoliniku seadusesse.

§ 14. Patendivoliniku kutse andmise tingimused

(1) Patendivoliniku kutse võib saada isik, kes:

1) on teovõimeline;

2) on Eesti või Euroopa Liidu liikmesriigi kodanik ja kelle püsiv elukoht on Eestis;

3) omab ülikooli magistri astmel tehnilist või loodusteadustes kõrgharidust või erandjuhul rakenduskõrgharidust ja pikaajalist inseneripraktikat;

4)

³⁸ Vt näiteks TÜ loodus- ja tehnoloogiateaduskonna magistriõppe õppekavade loetelu

³⁹ Regulation on the European qualifying examination for professional representatives
http://archive.epo.org/epo/pubs/oj011/03_11/03_sup11.pdf

III osa.

PATENDIAMETI STAATUS JA PÄDEVUS. PATENDILÕIVUD

9. Patendiameti staatus

Patendiameti staatus on määratud rahvusvaheliste kokkulepetega.

Tööstusomandi kaitse Pariisi konventsiooni artikli 12 lõike 1 tähenduses on Patendiamet on iseseisev valitsusasutus tööstusomandile õiguskaitse andmiseks ja avalikkuse teavitamiseks.

Patendikoostöölepingu (PCT) artikli 2 kohaselt on Patendiamet rahvusvaheliste taotluste vastuvõttev amet ja märgitud ning väljavalitud amet.

Euroopa patendikonventsiooni (EPC) kohaselt on patendiamet osalisriigi tööstusomandi õiguskaitse keskamet. Reegli 148(1) kohaselt toimub konventsiooni kohaldamisest tulenev suhtlemine Euroopa Patendiameti ja osalisriikide tööstusomandi õiguskaitse keskametite vahel vahetult. Suhtlemine Euroopa Patendiameti ja osalisriikide kohtute ning muude ametiasutuste vahel võib toimuda ja reeglina toimub tööstusomandi õiguskaitse keskametite vahendusel.

Patendiamet kuulub samuti Euroopa patendiametite koostöö võrgustikku ehk Euroopa patendivõrgustikku (*European Patent Network – EPN*). Euroopa patendivõrgustik asutati EPO ja Euroopa patendiorganisatsiooni liikmesriikide patendiametite poolt aastatel 2004 kuni 2006 toimunud organisatsioonisisest koostööd puudutava strateegilise debati tulemusena. EPN-il on järgmised neli sammast:

- liikmesriikide patendiametite poolt tehtud töö kasutamine Euroopa patenditaotluste menetlemisel EPO-s;
- Euroopa kvaliteedijuhtimise süsteemi (*European Quality Management System – EQMS*) juurutamine ja kasutamine kõigis liikmesriikides;
- kasutajate toetamisele suunatud tegevus;
- koostööpoliitika edasiarendamine ja rakendamine EPO ja liikmesriikide vahel.

Euroopa Patendiorganisatsiooni haldusnõukogu 28. juuni 2007 otsus (OJ 2007, 8-9) oli lõpetada Euroopa Patendiametis patendi standard- ja eriotsingud ning anda nende tegemine üle Euroopa patendivõrgustikus osalevatele patendiametitele. Eesmärgiks oli Euroopa patendikonventsiooni liikmesriikide patendiametite vahelise tööjaotuse edasiarendamine, samuti üha pikenevate menetlusjärjekordade tõttu EPO vabastamine muudest töödest, mis ei ole Euroopa patenditaotlustega menetlemisega mitteseotud tööd. Käesoleval ajal teeb Patendiamet selle otsuse alusel tasulisi standard- ja eriotsinguid.

Standardotsingud (koodnimetus RS) vastavad patenditaotluste ekspertiisi käigus tehtavatele leiutise uudsuse otsingutele. Otsinguid tehakse sama metoodikat ja mitmesuguseid erinevaid tasulisi ja tasuta andmebaase kasutades. Standardotsinguid tellitakse üldjuhul enne patenditaotluse esitamist. Otsingu tegemise aluseks on patendinõudluse projekt.

Eriotsingud (koodnimetus TS) tehakse ettevõtjat huvitavatel erinevatel eesmärkidel. Põhilisem nendest on ettevõtte tegevusalal tehnika taseme väljaselgitamine. Selle alusel on võimalik hinnata oma toodete konkurentsivõimet turul, õiguskaitse vajadust jms. Teiseks otsingu liigiks on otsing patendiõiguste kindlakstegemiseks. Seda kasutatakse nii valdkonnas juhtpositsiooni ja leiutiste õiguskaitset omavate isikute kindlaksmääramiseks, õigusrikkumistest hoidumiseks kui ka ettevõtte vastu suunatud õigusrikkumiste väljaselgitamiseks.

10. Patendiameti pädevus

Tööstusomandi õiguskaitse taotluste menetlemine ei ole haldusmenetlus, vaid erimenetlus, mis toimub rahvusvaheliste kokkulepete ja siseriiklike õigusaktide alusel. Taotluste menetlemisel kehtib põhimõte, et õiguskaitse taotleja esitab Patendiametile taotluse, kui ta on veendunud, et kaitstav objekt vastab kaitstavuse kriteeriumitele. Sellest tuleneval ei vastuta Patendiamet ega riik selle eest, kui registreeritud objekt osutub mittekaitsevõimeliseks.

Patendiamet registreerib esitatud objekti, kui ei ole põhjust väita, et taotlus ei vasta kehtestatud nõuete. Teatavasti kasulike mudelite ja tööstusdisainilahenduste korral kontrollib Patendiamet ainult taotluse vorminõuete täitmist, patentide ja kaubamärkide korral aga ka kaitstavuse kriteeriume. See tähendab, et Patendiamet teeb põhimõttelisel „ja“ – „ei“ otsuseid. Põhjendatakse ainult „ei“ otsuseid. Patendiamet peab olema menetluse meetodika ja vahendite, samuti töötajate koosseisu valimisel sõltumatu. Patendiamet on olemuselt ja rahvusvaheliste kokkulepete järgi poolkohtulik asutus.

Töö kvaliteedi tagamiseks tuleb kindlustada Patendiameti sõltumatus ekspertide tööle võtmisel ja nende koolitamisel, koostöö tegemisel teiste riikide patendiametitega ja osavõtt Euroopa patendiametite koostöövõrgustikust (EPN). Eesmärk on tagada võimalikult kõrge õige otsuse tegemise tõenäosus.

Lähituleviku probleemiks võib osutada noorte võimekate hea tehnilise haridusega ekspertide leidmine madala palgataseme tõttu.

11. Patendilõivud

Tabelis 3 on toodud patendilõivude põhjal rea riikide patentide maksumus 2010 aasta seisuga⁴⁰.

Patendiametite rahastamise põhimõtteks peetakse üldiselt kulude – tulude tasakaalu põhimõtet sõltumata sellest, kas rahastamine toimub riigieelarvest või lõivudest ja tasudest. Riigieelarvest rahastatakse patendiameteid suhteliselt vähestes riikides.

Tabel 3

	0 kuni 4 aastat	5 kuni 10 aastat	11 kuni 20 aastat	Kokku
AT-Austria	830	1610	10550	12160
BE-Belgia	485	690	3565	4255
BE-Brasiilia	417	844	5522	6366
CA- Kanada	1147	845	2500	3345
CN-Hiina	630	1260	6707	7967
DK-Taani	1398	1398	5081	6478

⁴⁰ http://www.ecore.be/DPs/dp_1275636848.pdf + Eesti lõivud

EE-Eesti	510	882	3890	5282
EP-Euroopa Patendiamet	4425	6975	36811	43786
FI-Soome	1890	1455	6240	7695
FR-Prantsusmaa	728	710	4590	5300
DE-Saksamaa	988	1280	11750	13030
GB-Ühendkuningriik	229	667	3014	3682
GR-Kreeka	513	655	5260	5915
HU-Ungari	807	2897	5308	8206
IN-India	386	580	2565	3145
IE-Iirimaa	700	988	3490	4478
IT-Itaalia	1160	870	5750	6620
JP-Jaapan	2098	3011	13255	16266
LU-Luxembourg	334	491	1980	2471
PL-Poola	235	521	2703	3224
PT-Portugal	200	825	4650	5475
RO-Rumeenia	550	576	2778	3354
RU-Venemaa	1765	808	4411	5219
SG-Singapur	849	633	2486	3119
ZA-Lõuna-Aafrika	1374	942	1684	2626
ES-Hispaania	510	696	4061	4757
SE-Rootsi	658	1108	4167	5275
CH-Šveits	1288	830	2109	2939
NL-Holland	252	1500	9500	11000
US-USA	2394	2063	2854	4917

Diagrammil fig 18 on kujutatud Patendiameti lõivutulud ja riigieelarvest Patendiametile eraldatud vahendid miljonites eurodes.

Sellise diagrammi põhjal tuleks suurendada Patendiameti rahastamist ja kaaluda kehtivusaasta riigilõivude alandamist.

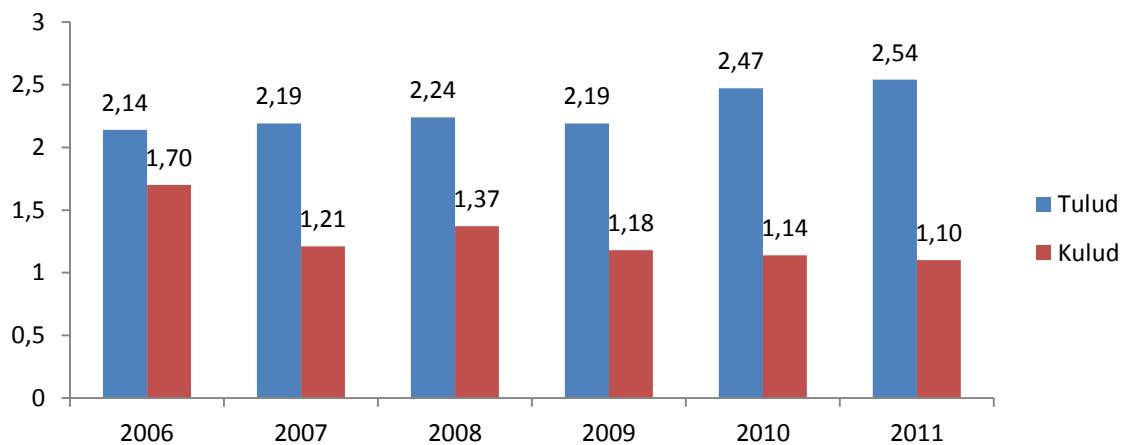

FIG 18

Peab märkima, et vastavalt Euroopa patente väljaandmise konventsiooni kohaldamise seaduse §-le 18 peab Euroopa patendiga seotud riigilõivudest laekunud summa katma konventsiooni kohaldamise ja siseriikliku menetluse kulutused ega tohi seejuures kolme viimase aasta jooksul kogusummas võetuna ületada nimetatud kulutuste kogusummat rohkem kui 10 protsenti. Kui kolme viimase aasta laekunud riigilõivude kogusumma ei kata kulutusi või ületab sama perioodi kulutuste kogusummat rohkem kui 10 protsenti, kehtestatakse uued riigilõivude määrad. Seada seaduse sätet ei ole järgitud.

Patenditaotluste menetluse erisused erinevates EL riikides, USA-s ja Jaapanis

	EE	LV	FI	DE	DK	UK	EPC	US	JP
Esitamine minimaalnõuete kontroll	PA §21	PA Sec 33	PA, PD Sec 8 b	PA puudub	PA Sec 8b	PA Sec 15	EPC; R R40	Title 35; 37 puudub	PA puudub
Eelmenetlus 1) puuduste kontroll 2) prioriteedi määramine 3) autori nimetamine (tähtaeg)	§22 §11 esitamisel	Sec 34 Sec 29 esitamisel	Sec 8 c Sec 11 esitamisel	Sec 42 Sec 40;41 Sec 37; 15k	Sec 15 Sec 11 esitamisel	Sec 17 Sec 12 Sec 13	Art 90 Art 88 Art 81; 16k	§ 1.104a 35 U.S.C. 119 esitamisel	Art 43 esitamisel
Tehnika taseme otsing 1) rahvusvahelist tüüpi otsing 2) riigi patendiameti tehtav otsing	puudub §23	a 2014 puudub	Sec 9 Sec 26PD	puudub Sec 45(2)	Sec 9	puudub Sec 17(4);18	Art153(6) Art 92	§ 1.104a(3) § 1.104a(4)	puudub Art 48
Patenditaotluse avaldamine pärast 18 kuud	§24	Sec 35	Sec 22	Sec 31(2);32	Sec 22(2)	Sec 16	Art 93	puudub	Art 64
Ekspertiis 1) ekspertiisinõue esitamine (tähtaeg) 2) ilma ekspertiisinõudeta	puudub §23lg1	puudub Sec 37 vormile	puudub Sec 26PD	Sec 44; 7a	puudub	Sec 18	Rule70;6k	puudub § 1.104c § 1.103d	Art 48-3;3a
Patendi väljaandmine 1) nõude esitamisega ja lõivu tasumisega 2) ilma nõudeta lõivu tasumise tingimusel	§35lg4;3k	Sec 38;3k	Sec 31PD	võimalik peatada15k Sec 45-49	Sec 19 2k	Sec 24	R71(3) 4k	35 U.S.C.145	Art 51
Vaidlustamine (opposition-appeal) 1) patendiameti patendidivisjonis 2) apellatsioonikomisjonis 3) kohtus	§30lg2	Sec 41; 9k Sec 41(1)	Sec 24 2013-II p	Sec 59;60	Sec 21;9k Sec 24;2k	Sec 21	Art 99 Art 106	35 U.S.C.134 35 U.S.C. 141;145	Art 121
Tühistamine	§49lg4 §50lg1	Sec 42	Sec 52	Sec 66; FPC	Sec 52	Sec 72	Art 101 Liikmesriigi kohus	§ 1.510 re-exam 35 U.S.C. 141;146	Art 123-126